

קובץ

תולדות ר' מנחם מענדל

בנו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש

ואחיו של כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב ני"ע

תשורה

מחתונת הרה"ח ר' שניאור זלמן ושרה שיחיו

לובעצקי

ו' אדי"ש ה'תשס"ח

פתח דבר

לזכרון טוב ליום כללות בננו החתן הרה"ח ר' שניאור זלמן שיח"י עם ב"ג הכלה המהוללה מרת שרה תחי', הנננו בזה לכבד כל הנוטלים חלק בשמחת לבבנו מקרוב ומרחוק, בתשורה המסוגר בזה קובץ תולדות ר' מנחם מענדל שניאורסאהן בנו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש ואחיו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, אשר יומא דקא גרים בהיות אשר יום הולדתו חל ביום וא"ו אדר, ובמיוחד אשר ר' מ"מ חי וגר במדינת צרפת באי קורסיקה, ובמילא קשור לתולדות חב"ד בצרפת.

יחס מיוחד הי' לכ"ק אדמו"ר עם ר' מ"מ אף כי אין לנו הרבה מקורות לזה, אולם לאחרונה נתפרסם השתדליותו והתאמצותו של כ"ק אדמו"ר להביא את גופו לארץ ישראל עיר הק' צפת ת"ו, כפי שהועתק בגוף הקובץ.

וזאת למודעי: חלק גדול מתולדותיו של ר' מ"מ נלקטו מעל כמה במות, ומהם יש לציין: בראש ובראשונה תולדות כ"ק אדמו"ר מהר"ש – תש"ז אשר נערך ע"י כ"ק אדמו"ר, תולדות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

הקובץ נערך ונלקט ע"י התמים מאיר שלמה לובעצקי ור' שמואל לובעצקי שיחיו.

ויה"ר אשר יתקיימו ברכות כ"ק אדמו"ר לחו"כ שיבנו בית נאמן בישראל, מיוסד על התורה והחסידות, לנח"ר כ"ק אדמו"ר.

הא-ל הטוב הוא ית' יברך את כבודו ואת אנשי ביתו יחיו בתוך אחב"י בברכות מאליפות מנפש ועד בשר.

מנחם מענדל זוסיל לובעצקי

תמונת ר' מנחם מענדל ע"ה

ציורו

אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש ני"ע, אדמו"ר ני"ע ואחיו מ"מ ני"י - קצה השמאלי של הזקן הי ארוך מעט מהשני.

(רשימות הימון)

פרק ראשון

לידתו וחינוכו

הר' מנחם מענדל נולד וא"ו אדר תרכ"ז¹.

בהושענא רבה תרכ"ז, כשהרבי מהורש"ב הי' בן שש שנים נכנס הוא ואחיו הרז"א והרמ"מ והאחיות דבורה לאה ומוסיא לסוכה, אמר להם הרבי מהר"ש: - היום מתמלאות מאה שנה מאז ראה הרבי הזקן את הבעש"ט בהקיץ בפעם הראשונה².

פעם כשנכנס ר' מ"מ, אל אביו, שאלו: מענדל, האם הכרת את אבי הרבי הצ"צ? וענה: אבא, איך יכולתי להכירו, הרי אני נקרא בשמו הקדוש. ואתה אבא, שאל הבן, האם הכרת את סבך האדמו"ר האמצעי? ענה לו הרבי: כן הכרתי אותו, ומעשה שהי' כך היה: אבי הרבי הצ"צ למד אותי, ובאמצע הלימוד השאיר אותי והלך ממקומו בדביקות לספרים העומדים בארון הספרים, והנה נפתחה הדלת ונכנס יהודי, ניגש לשולחן לשבת במקומו של אבי, אך אבי ניגש אליו ושניהם הלכו ונעמדו בפתח ודיברו מה שדיברו והאיש הלך לו. ואמר לי אבי: זהו חותני הרבי האמצעי. כשסיים הרבי מהר"ש את הסיפור, המשיך: גם אתה בני ראית את אבי הרבי הצ"צ. פעם כשבכית מתוך שינה אמרתי שיעוררו אותך, וכששאלתי אותך מה חלמת, אמרת לי שראית הרבה אנשים ובראשם שטריימלאך, ושלשה מהם ישבו על

¹ ראה ספר התולדות כ"ק אדמו"ר מהר"ש עמ' 22 שנרשם אודותיו נולד וא"ו אדר תרכ"ז. וכן בספר השיחות תורת שלום בתחילתו הערה 2. ובהיום יום בתחילתו ב"שלשלת היחס וראשי פרקים מתולדות בית רבינו" פ"ד, ס"ד בערכו: ז' אדר תרכ"ז. ונקי ע"ש זקנו הצ"צ. ושני מקומות הנ"ל (ע' 79 (שמספר אודותיו מ"הוש"ר תרכ"ז)). וע' 22) שכותב שנולד וא"ו אדר תרכ"ז) נערכו ע"י כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א מבלי לציין מאי לחבירו.

² ספר התולדות מכ"ק אדמו"ר מהר"ש – תשי"ז עמ' 79 וצ"ע תרכ"ז ואולי הכוונה לילד אברהם אלכסנדר שנפטר בן שמונה שנים?

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעצקי

ידך, אחד מימין, ואחד משמאל – ואחד ממולך, משני הצדדים ישבו הרבי הזקן והרבי האמצעי וזה שישב ממולך היה אבי הרבי הצ"צ.³

פעם שאל את (אביו, כ"ק אדמו"ר) מהר"ש ני"ע - בילדותו: איפה השי"ת? ויענהו: "מלא כל הארץ כבודו". האט ער עס אנגענומען [=נתקבל אצלו]⁴.

בפנקס חברת מלביש ערומים – ליובאוויטש [שבו נרשמו הבוררים הגבאים והמנדבים] כתוב: אור ליום ב' ר"ח טבת תרל"ג לפ"ק נעשה קלפי במסיבת רוב אנשי החברה ועלו בוררים ור"ח ע"פ הגורל

ב"ר ה"ה הרב ר' שניאור זלמן אהרן באדמו"ר שליט"א

בי"ש ר' שמשון מלמד

אור ליום ג' ר"ח טבת תרל"ג לפ"ק נתקבלו האחים החכימין המופלגים בני אדמו"ר שליט"א ה"ה החתן ר' אברהם סנדר שי' ואחיו בדומה לו ר' מנחם מענדל שי' להיות כא"מ לכל דבר שבקדושה וזכות חבורת מצוה זו יעמוד שיגדלם אביהם ואמם לתו"ח ומע"ט ופיצו להחברה כעת.

נאום שניאור זלמן אהרן שניאורסאהן בורר ראשון

אור ליום א' מוצש"ק לחודש טבת שנה הני"ל [תרמ"ב] נתקבל לחבורת מצוה זו החתן המופי כמי מנחם מענדל באדמו"ר שליט"א על אלו האופנים היינו דמי קדימה כתיקון וואכיר התחייבה אמו הרבנית תי' ליתן עבורם חמשה בכשו"ש, ולעת חתונתו יקובל להיות כא' מאתנו לכ"ד שבקדושה ולהניח בקלפי. וזכות המצוה יעמוד לו עע"ע. ולראי' באנו עה"ח . . .

אור ליום ג' דחנוכה שנת תרמ"ד נעשה קלפי ועלו בוררים ור"ח.

הרב שניאור בהרב ר' נחום זצ"ל בורר ראשון

הר"ר מנחם מענדל באדמו"ר ר"ח שני⁵.

³ שמועות וסיפורים ח"ג ע' 193.

⁴ רשימות היומן.

⁵ נדפס ב"יגדיל תורה" נ.י. חוברת ס"א ע' שטז ואילך.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעזקי

בי"ט כסליו תרל"ז יצא הרבי מהר"ש אל הנאספים לשעה קלה בלבד, ותוכן שיחתו הי' במעלת ימי החודש ומעלת ימי השבוע. . ויאמר שבשנה זו תרל"ז יום החג חל באותו יום הפרשה שהי' בשנת הגאולה – תקנ"ט. לאחר מכן ניגן הרבי מהר"ש את ניגונו של רבינו הזקן המפורסם וירמוז לבניו רבי זלמן הארון והרבי מהרש"ב לנגן אותו. כשמוע בנו הצעיר את אחיו מנגנים, דחק ונכנס וניגן עמהם בקול אדיר צוהל.

הרבי מהר"ש ישב על כסא קדשו, עיניו עצומות ודמעות יורדות על לחיו הלבנות כסיד. ככלותו לנגן ברך את הנאספים ואמר להם שיהנו מהמשקה והמזונות העורכים לפניהם.⁶

פעם אחת ביום הכיפורים הרעים רעם בליובאוויטש באמצע התפילה ופרצה שריפה בכמה בתים. פחד נפל על המתפללים ורבים מהם רצו אל מחוץ לבית הכנסת – הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק ודודי הרז"א נשארו לעמוד במקומותיהם, רק דודי הרמ"מ יצא לחוץ – ובשעת מעשה המשיך החזן (ר' איסר) בתפילתו לפני העמוד ולא הרגיש כלל ברעש שנתהווה, מצד דביקותו בתפילה.⁷

כשהי' כ"ק אדמו"ר הזקן יושב בליל פסח להסדר והי' אז כ"ק אדמו"ר הצ"צ כבן עשר שנים אמר לו כ"ק אדמו"ר הזקן קום הער וויא דער רבי זאגט די הגדה, ואח"כ כשהי' כ"ק אדמו"ר מהור"ש בשנים הנ"ל אמר לו הצ"צ כנ"ל ואח"כ בליל פסח כשהי' כ"ק אדמו"ר נייע בשנים הנ"ל אמר לו כ"ק אדמו"ר מהר"ש כנ"ל ושאל ר' מ"מ? מכ"ק אדמו"ר מהר"ש אם שמע הילד ג"כ והשיב לו אז ער האט אפילו גיהערט וויא זיי האלטין בהגדה.⁸

כ"ק אדמו"ר מהר"ש הי אומר "מה נשתנה" יחד עם הבן השואל, - ליל אי רז"א, ליל ב' אדמו"ר נייע. כשגדל רמ"מ נ"י: ליל אי רז"א ואדמו"ר נייע, ליל ב' אדמור נייע ורמ"מ נ"י –⁹

⁶ יומן תרנ"ה נדפס בספר התולדות כ"ק אדמו"ר מהר"ש - כפ"ח תשל"ו.

⁷ ליל ש"ק האזינו, י"ג תשרי ה'תש"ה.

⁸ ימי מלך ח"א עמ' 444 מרשימת דברי כ"ק אדמו"ר 'הרמ"ש' ממה שסיפר באוטבוצק, ממה ששמע וראה אצל כ"ק אדמו"ר מהור"ש באחת מלילות הסדר.

⁹ רשימות היומן.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעצקי

בדירתו של הרבי מהר"ש היו חמש דלתות מדלת החדר בו ערכו ה"סדר" של פסח, עד לדלת הפונה לרחוב, והרבי מהר"ש הי' נוהג לשלוח חמישה שלוחים לפתיחת הדלתות לקראת אמירת "שפוך חמתך".

הסדר הי' שבלילה הראשון של פסח הי' שולח מבין בניו את הרז"א, כך נהג עד שנת תרל"א, לאחר מכן הי' מצרף אליו גם את חתנו – שהתחתן באותה שנה – רבי משה ליב – רמ"ל.

בלילה השני הי' שולח את בניו מוהרש"ב ואת מנחם מענדל – רמ"מ¹⁰.

משא ההתקשרות

מכתב בארמית, שכתב רבי מנחם מענדל, אל אביו, כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, כשמלאו לו י"ג שנים. אותיות הפתיחה של שורות שלשת הפיסקאות הראשונות הן: **אדמו"ר רשכב"ה שליט"א**.

לאחר מכן, כל פסיקא מתחילה באות לפי סדר האלף-בית, ומסתיים בשם הכותב: **מנחם מענדול**.

אבא מארי בוצינא דנהיר

דברן דעלמא מחשוכא לנהור

ממרירו למיתקו מסומק למחווור

ובהדין תבר מינה דייקנא מסובר

רעיא מהימנא כמשה נהיר

ראיה דמיא לבר אלהין

שופריה כשמשא דחלפן אוורידין

כשושביניה דמטרוניתא במיפק כופין

בנוהי כוותיה מרגגין ושפירין

¹⁰ספר התולדות כ"ק אדמו"ר מהר"ש – תשי"ז עמ' 72.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעצקי

הילולא וחינגא לדחמי ותהוין

שרותיה ישמין בתריי פתורין

לעגלא וחמי דמורח ודאין

ייתונוהו בצלותא ובזכותא דאהבין

טהירו דמקדשא ישכלל בחינגין

אבא מארי יחמינן בעיינין

אבא רחימאי חביבא כנפשאי דרחימנא יתו מגרמאי הא קרבינא לצלאה
גדפאי ולבררן אתוון דקיקין ושפירין דמרגג ויאיי דנפקא מתבנא דליבאי
למיבעי בעיתן מן קדמך.

בלבא תבירא ורוחא מרירא אנא בעי מן קדם בוצינא קדישא שרגא
דנהורא דיכון אודניה אבא מארי ויושיט ידיה לקבל ברך זעירא לעאלעא
יתיה תחות גדפין דשכינתא כדעבד לך אבוך.

געגועין דהוין לי עלך כד הוינא טליא לא יהוין לי למדמך בגין דכדבעי לא
הוינא מעליא השתא דסיכנא זעיר נהורא דנשמתא כגופא, שריאת לאנהרא
ובליבאי אתגליי למיחד בתוקפא דקרנבושך.

דדרתא ותרעא לדרתא רעותא דליבאי למזכי מנך מפתחין דבתי גוואי
ובתי בראי במטמונך מבועין דבירא דאתסני לך אבהתך בגין דלא למיעל
בכיסופא קדם מחצדי חקלא בבעי מינך.

הדא בעלתא דאנא בעי בשלהובין דאור יקדון בליבאי משמשיא אנהירו
לעיינא זכאה חילקא דאחויאו לימלעילא מעיינא כלילא כדבושא כנביעו די
מעדן לגינתא נפק מפומך.

וורידין דגינתא דעדן מירא דכיא ובאעי וכוסמין אנא חמי דמבדאין
קדמך ובנהרין דאפרסומא דכיא ודבור לבושך ורוחא קדישא שארי בגוין
מדחזינא יקרא דידך אמינא זכאה חילקאי דאנא ברך.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

זקוקין דאור אנא חמי מפומך נפקין מסייפי עלמא עד סייפי מנהרין ומנצצין ונהורא דידך כהדין אבנא דמקבל פרזלא נגדין ומתנגדין אמינא מן יהיב דאזכי לעגלא למיקט רוחא מינד.

חבל על דלא הוינא עד השתא מנבזבזין רברבין דלי מרגל אין הוויין מתנגדין כאספתא ארמתא דיני הווא במכנישתא עד דאויאו לי קושטא מלעילא ומאן אתער בלבאי שלהוביתא דרחימותא אינון דאתוין לותך.

טליין חזינא אתיין עם מארי דדיקנא עולין ורויקין מרגלאין למיקנא עזקין וכלילין קישוטין לתקנא באבנין – בין בזבני אש גחנא ודיקנא ובכילולין וקישוטיהון לחדא לדיקנא אמינא חדאי נפשאי לך דהא כל אלין מאבוך.

יתגנדרון ממנדח שימשא ולרוואה צחיתא ודאתון ממערבא בלביהון לחדא יקוד שלהובא ומארעא דרומא בדחילו ורחימו נגדין ומתנגדרין כעכנא מארעא צפונא לוית יקרד אתיין רזין טמירין עמיקין וסתימין למשמע מפומך.

כד שריאן למיעל בהיכלא דידך שלהובין דרחימותא בלביהון יקיד ולא שכיך בקל נעימותא מרחשין ובניגונא מכטשין והכי ממלין אלה דשמיא בריך דאחזן בהדא אורחא למהך למשמע רזין דרזין מפומא דאריך.

לעידן רמשא מתכנפין לקדם אסיפא דאידרא קדישא בכיסופא ועלין אינון במכתר סגורתהון באתגליא ישכחון אסוותא ויתסי גשמיהון ורוחיהון לעגלא וגברא פוינא דלא ארגיש חובוליו וחכים יחכים מכתשי לנורא דממלל פומך.

מדהמין גשמיהון דאתמליל מכתשין ונשמתא דילהון אסתחדאת בפדעאון ידיהון וארכבותיהן דין לדין נקשין וסיג – בצוותין רברבין ומרירין תיהב למכתשיהון אתיין יקירן לא נטשין במטלוניהון עד דיתהדר חילהון מאטוויין דידך.

נהורא דידך כד נהיר לעמא לא שביק להון למידמך בחיזו דהאי עלמא מחזיית לטעמך ומשווית לשבתהגמרא יתיבון למפלח למארי עלמא על חד תרין מקדמתא במילפא דאורייתא ותוקפא דצלותא בפקודא דידך.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

סבירנא בדעתאי כל הדא טיבותא אמינא לליבאי סגי למיתא בטעותא כל הדא יקירא כודאי נהורא בהידו ונעימותא גשמי כודאי שוינא למיתי בבעותא ממיין מתיקין לרוואה צחותא ממיין צלילין דנבעין ממעינא דידך.

עיינין בידין נבעין מיא ולא פסקין היסמא בידאי דין ודיל נקשין מטול דעד השתא לא הוינא ידעי מה – מבזבזין השתא דטעימנא זעיר ממילין מתיקין דאחסניי לן אבהתנא אחסנת עלן וכען מעיינא אתמסר בידך.

פתיחנא פומאי למשתי מיין מתיקין אבא דרחמאי חביבא דנפשאי בלי חצבין מעומקין ואשקין מיא לרוואה – שביקנא דהא קריבא זימנאי למיפק לקרבא בכל מאני זייני קרבא למקטר שידון וכלילין ברישא ואדראיי כוותך.

צלותאי מיומא דנן ישרא למהוי כעידן קרבא מולפאי אוף הכי ילקוט כשלהוביתא במלעי דאורייתא במסי חולין מתיקו וחביבא בצוותא עם כל בני אמוראי דקיימין סוחרנא בדהא לא גער קלא באבובא יתיר מדין-בעינא מינדך.

קדם תרין אחין דקשישין מינאי לא מעלינני בכסופא נהורא דישתמהון אנא חמא דנהיר בהון כגופא יתבבן בקתדרת איהון ברכת יקרך ומן קדמיהון יתבעי אולפן דנפקא ביומא דעינג וחסוה כלילה דמקשטא פומך.

רברבין וזעירין טליין וקשישין כד נפיק ביומא דעינגא וחדוה כלילא דמקשטא מפומך דאבנין טבין וקטורין דמרגלאין יקירין באבני בורלא ואבני אשלמותא אסתחרת כיומא בטיהרא אנהרת מנהרין בחשוכא כד מרחשין שפוותך.

שמעין קל נעימותא במפקהון מפומך אמשין לרוחצין הא כלילא קדמנא והא קשוטאה סחרין ותהא מרגלאין ואבנין טבין הא מנהרין ומנצצין ושביבין דאור לכל עובר זרקין רועע תהא מנהון כללא דאתי מינדך וסגיאן בחדוותא לחדא חדין ובחד רגעא פרחן מנהון כלילא דאתי מינדך.

תייבין להיכלא דרבות יקרך למיבעי בעותא מנפקי חרצך בקלא דרחימותא למיהדר קישוטך סחור סחור כלילותך וכד אזלין למהר תרין ותלתא לישמע ממלל פומך וסגיאן בחדוותא מזמרין ומנגנין דזכא למזכי בעבודתך.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעצקי

ממרירו דליבאי תקיף לחדא בייא לינא כהדא סהדא בעיינא אבא מארי בשעתא הדא דיהיב לי חילא ותוקפך למהווי כוותהון בצוותא חדא כתרין אחין דקשישין מינאי דארכין יומין למיהדר כוותהון רזין דרזין דנצצין מנהורא דידך.

נבזבזין רברבין אחמתין יקידין כתרין אחיי דקשישין מינאי מהדרין מכמה שנין ארזין דאורייתא עמיקין סתימין וטמירין אוף אנא רגיגנא למכוי כחד מנהון דלא למיעל בכסופא קדמיהון אין תקובל בעותי ולא תהדר יתי ריקס מן קדמך.

חידו סגי ועינגין כד יתבון בגינתא דעדן ומטר לנא בתרין עלמין כדאתי ובעלמא הדין היכדון דאוקמוה מארי מתניתין ומארי תלמודא בדוכתאי סיאין אגרא דימטי לדמקרבא עמא תחות גדפא דשכינתא בעבודין דידך.

מלכא משיחא כד ייתי ביומנאי ממרירו דגלותא למפרק יתנא תלת מאה ארבעין ותלת זמנין טהירו דיומא בטיהרא ונהיר שימשא וסיהרא כחדא בכיסופין מיעלין ובאתרין טמירין יתטמרון מנהורא כהירו דנהר ארישא דידך.

מילין עמיקין נהורין דעיקין ואין למקריהון

סדר קדמך ברך זעירא¹¹

בוא"ו אדר תר"מ בסעודת הבר מצוה שלו אמר כ"ק אדמו"ר מהר"ש מאמר ד"ה "נעשה אדם וכו' בצלמנו כדמותינו"¹².

הרבי מהר"ש קבל עבור שלושת בניו, הרז"א, הרבי מהורש"ב והרמ"מ, פטור מעבודת הצבא, לכל אחד מהם הי' פטור מסוג אחר¹³.

* * •

¹¹ ספר התולדות מכ"ק אדמו"ר מהר"ש – כפ"ח תשל"ו - עמ' 241 ואילך.

¹² ספר התולדות כ"ק אדמו"ר מהר"ש – תש"ז- עמ' 51.

¹³ שמועות וסיפורים ח"ג עמ' 185.

פרק שני

חתונתו

התחלת השידוך היה בתחלת קיץ תרמ"א, כנראה מזה שביום א' ב' אייר כותב המזכיר מוה"ר לוי יצחק אידלעוויץ למוהר"א אבלי "אם ביוכלתו לידע שם אביי ותולדתו נצרך לידע. גם על פי ערך הוא מנכדי הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל ויכול להיות ששמו עקיבא מפני שהוא בן בת של החתם סופר שהי' חתן הגי' ר"ע איגר ז"ל ואביו הי' ממשפחה אחרת ועכ"ז עשה עצמו חניכתו איגר כמו חניכת זקנו של אמו".

ויום ג' ט"ו תמוז כותב לו ממאריענבאד "נסעתי דרך קראקא ובאתי יום ו' פ' קרח לקראקא וישבתי עמו איזה שעות, ונתבקשתי מעמו ומחתנו הרה"ג ר' עקיבא נ"י שאשבות אצלם" ואז נגמר השידוך.

אחרי השידוך הרמ"מ נ"י, ווא מ'האט זיך שטארק געקאכט אין דעם און געטאן כמה תחבולות - אמר ר' ישעי' ברלין אח"כ נו, פעטאר . . . ויענהו : אף וועמען דען שטייט "משיב חכמים אחור". אף דיר, פתח! . . .¹⁴

וזלה"ק של כ"ק אדמו"ר מהר"ש להזמנת חתונת בנו ר' מנחם מענדל¹⁵ :

ב"ה, ל"ג בעומר

כ' אה' ידידי המופל' ונגידי' ווח"ס דקי' דענ"ב ד' עלי' יחי' וביחוד לידי המופ' הנגידי' ווח"ס מו"ה אהרן יואל נ"י ומו"ה א' אבלי נ"י פערסאן

כאשר זכיני השי"ת נשאו בני הצעיר שיי' עם ב"ג תיי' בת ונכדת הרהג"ע מקראקא והחת"ס, אשר הוגבל זמן יום החופה למז"ט יום ה' י"ד סיון הבע"ל, לזאת באתי עם הספר לקרוא למאהבי נפשי לבוא ליום המוגבל להתעלס באהבי', והשי"ת יזכנו לשמוח בשמחת ה' במעשיו וישראל בעושי

¹⁴ רשימות היומן.

¹⁵ באג"ק מהר"ש עמי' כו ובהערות המו"ל שם והצילום בעמי' קטז.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעזקי

ובשמחת בנינו ובניכם שי', ויעזור לכם בכל מילי דמיט מנפש ועד שר
ככל מאווי נפשכם ונפש ידידס דו"ש מלונ"ח

שמואל

ההזמנה שלפנינו נכתבה ונחתמה ע"י אבי הכלה מו"ה עקיבא
קארניטצער, שחתם על הזמנה גם את שם רבינו [נדפסה באג"ק כ"ק
אדמו"ר מהר"ש עמי כ"ז ואילך והצילום בעמי קיז].

קול תרועות השמחה נבשר במקהלות, }
קול חתן וכלה ישמע מחולות, } **לפת**
וכל העם רואים את הקולות } **גדול**

וע"ל דרכי"ך נח"ה או"ר טו"ב לפ"ק

אלקים אמר אל אראליו, אם אדם אין, איך אעמיד ארץ ? אברא
איש אף אשה, אעשה אותם אגודה אחת, אפרם ארבם אברכם אמלא
אדמתי אנשים אך אז אשלים את אשר אביתי ; אוהבי ! את אמרי אדון
ארץ תמלא, אל אכסה את אשר אני אעשה, אפריון אחוג ! את אחי אנכי
אבקש, אתם אחבר את אוהל, אשימהו אחד, אנא אנשי אמונים אזרו
איל !

אראה אור אם אתעלס אתכם אהבים, אליכם אישים אקרא ! אנשים
אחים אנתנו, אהבתי אתכם אמר אוהבכם, אולם אותות אהבתכם
אחפוץ

אף אנכי, אחבקכם, אנהגכם, אביאכם אל אפדני, אחלק איש איש אשפר
אחד, אשישה אחת, אבטיחכם אמונה, אם אקרא אליכם אחריכם
ארוצה,
אגיל אשמח אף אני : ה"ה ה"ב המופלג החתן מענדל הנעלה, יארוש
למז"ט

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעזקי

את הכלה שרה המהוללה!

החתונה תהיי למז"ט ובשעה צלוחה ביום ה' לסדר לכה אתנו והטבנו לך
י"ד סיון

שנה לכ"ה אתנו והטבנו לב"ך לפ"ך בעיר ליובאוויטש יע"א

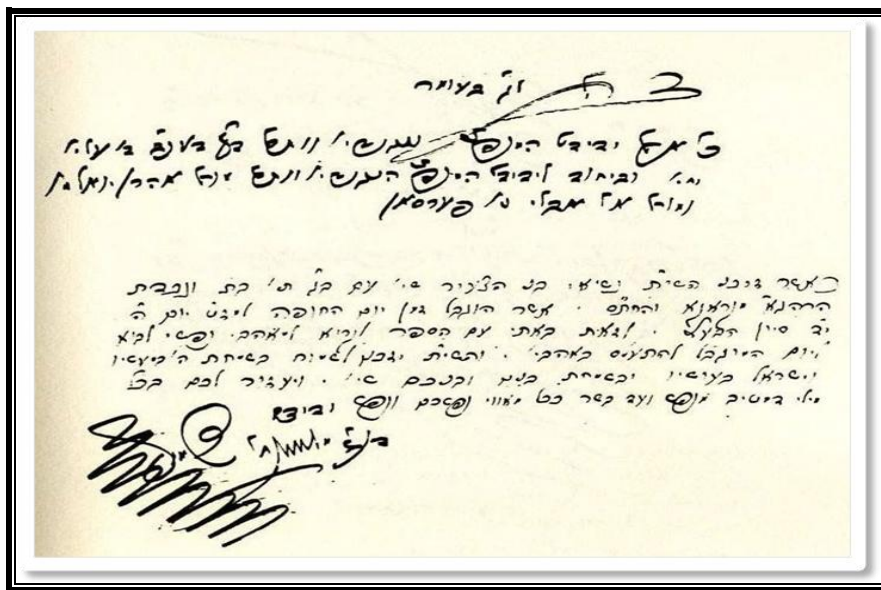
החופה יהי"ה למז"ל טו"ב בשע"ה זי לפ"ך

והסעוד"ה נאכ"ל בשע"ה חי לפ"ך

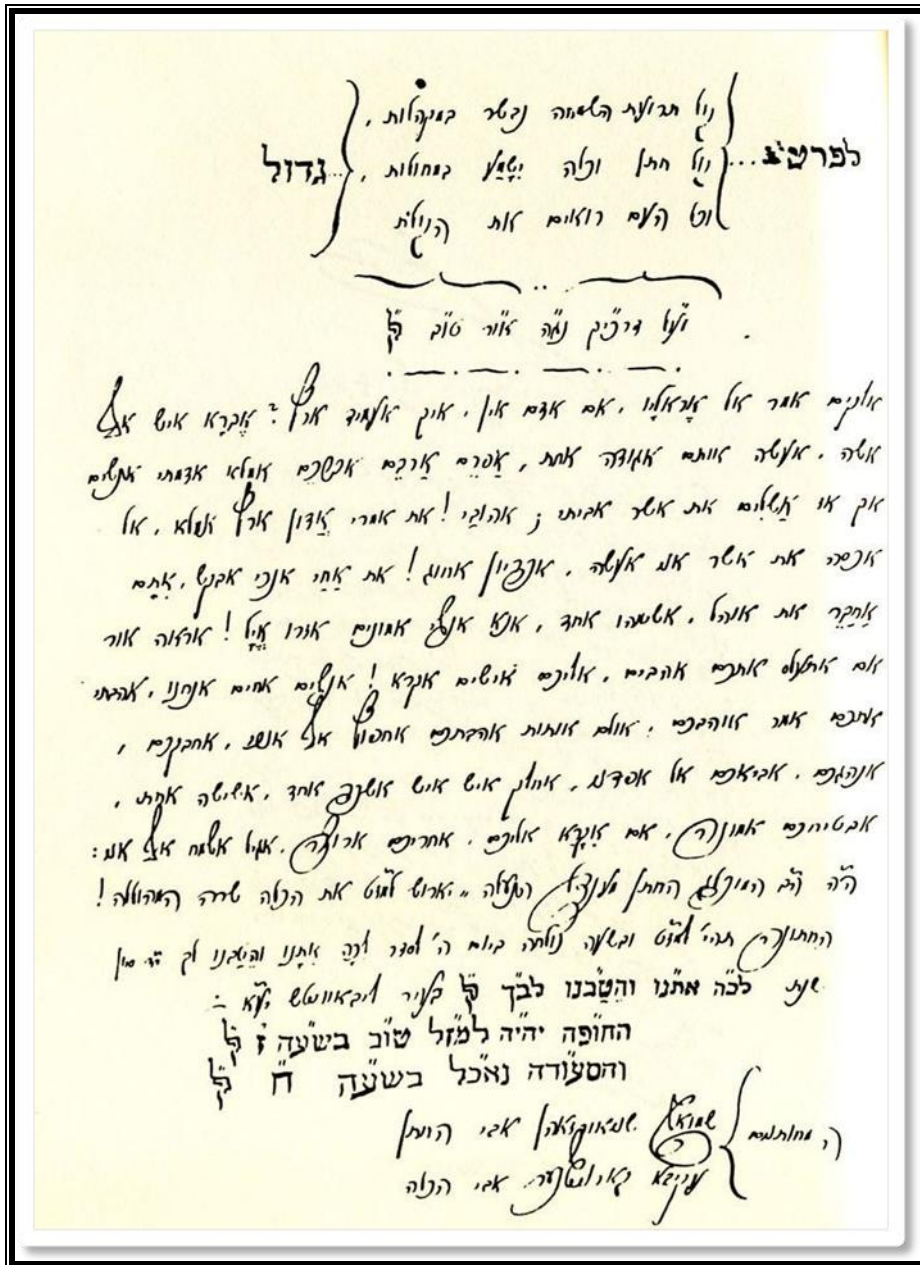
המחותנים שמואל שניאורזאהן אבי החתן

עקיבא קארניטצער אבי הכלה

צילום מההזמנות לחתונה

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעזקי

לחתונת רבי מנחם מענדל, הגיע לליובאוויטש החסיד המפורסם רבי שמאול דובער מבוריסוב, ובבואו נכנס קודם כל לשאול דבר מה מהרבי, ונחפז לצאת כי עדיין לא התפלל. הרבי מהר"ש סיים תפילתו מכבר, והקפיד על כי ר' שמואל דובער מאחר בתפילתו כל כך.

קירבו נא להביט היכן נפלה טעות בסידור – ביקש הרבי ממנו ופתח את הסידור לפניו.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

ר' שמואל דובער הרכיב את משקפיו לעיניו, פנה לעמוד ליד החלון לאור היום, עיין וחיפש כה וכה אך לא מצא מאומה. אין כל שיבוש בעמודים אלה, קבע בבטחה בפנותו אל הרבי מהר"ש.

הבה ונתערב! הציע לו הרבי. ר' שמואל דובער שהי' בטוח בעצמו הסכים לתת שלושה בקבוקי משקה לסעודת החתונה באם המצא תמצא הטעות, ומיד נוכח בכשלונו כשהרבי חיידך והראה לו כי מספר העמוד הימיני אינו תואם לאות הרשומה בראש העמוד השמאלי . . .

ר' שמואל דובער כבר פנה לצאת, אך הרבי מהר"ש הוסיף ואמר לו: אייעצך עצה טובה, הערב תתקיים סעודה לסיום לימוד משניות בע"פ ע"י החתן, וישתתף גם מחותני רא"ז גינזבורג האוהב להתנצח, וישיש להתערב אתכם, ותעמיד ההתערבות על סך י"א משקה ויהיה לך לשלם חובך עבור שנוצחת, ועוד בתוספת ריווח. וכך הוה...¹⁶

בחתונה הזאת היו נוכחים כשני אלפים חסידים, ומהם רביים, רבנים וחסידיים. הגאון המפורסם רבי שמעון סופר היה גם הוא מהמוזמנים לחתונה, ואיחר לבוא לזמן המגובל והמיועד לחופה. עברו יותר משעתיים והרבי מהר"ש אינו יוצא ל'קבלת פנים' ולחופה.

ויבקשו החסידים את המשפיע ר' שמואל דובער מבוריסוב, שלהיותו מקורב מאד לרבי מהר"ש, יכנס אל הרבי וישאל כיצד שני אלפים צדיקים וחסידיים יחכו לבואו של רב אחד? נכנס רבי שמואל דובער אל הרבי מהר"ש והתחיל להסביר: היות ידוע שיש צדיק עליון וצדיק תחתון, יוסף צדיק עליון, בנימין צדיק תחתון, ופירט בכל דור מיהו הצדיק עליון ומי הוא הצדיק תחתון, עד שהגיע לזמנו של הבעש"ט ורבינו הזקן, עד לרבי הצ"צ, שהוא היה צדיק עליון, והגאון המפורסם ר' משה סופר בעל ה"חתם סופר" הוא צדיק תחתון, א"כ מאחר שיש לנו צדיק עליון, מה לנו לחכות עד שיבוא צדיק תחתון?

ענה לו הרבי מהר"ש: ידוע אני שבעל לשון אתה¹⁷.

¹⁶ "שער המעשה" בספר "מגדל עוז". אות קנג.

¹⁷ רש"יג – "רשימות דברים", ח"א ע' קמו.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

מספר הר' בצלאל ווילשאנסקי ז"ל : חמי ר' זלמן לאווין שוי"ב, נולד בשנת תרי"ט והי' נוכח בחתונתו של הרמ"מ בנו הצעיר של כ"ק אדמו"ר מהר"ש, בשנת תרמ"ב.

הוא סיפר, שהאולם הי' מלא מכל צד ועל כל שולחן עמדו כחמישים אנשים, והיו גם כאלו שקשרו עצמם עם חגורתם לקורה שתחת הגג והיו תלויים שמה.

הי' שם אחד חכם שרצה להיות קרוב לכ"ק אדמו"ר מהר"ש ובא לפני כולם והתחבא תחת שולחנו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש. אחר שסיים כ"ק אדמו"ר מהר"ש את המאמר סיבב את רגליו קצת תחת השולחן והרגיש שמישהו נמצא שם. הביט וקרא אותו בשמו ואמר לו : הלא זה ממש סכנה! מה אתה עושה פה (כי כבר נשברו כחמישים שולחנות), ומדוע אינך יוצא? אמר החסיד שא"א לצאת כי אין מקום. א"ל כ"ק אדמו"ר : צא מצדי. ועשה עבורו מקום לצאת ועמד לצידו. ושאל אותו מדוע נחבא תחת השולחן ואמר שרצה לשמוע המאמר שאל אותו כ"ק אדמו"ר האם שמעת, וענה הן. אמר לו לחזור על המאמר. התחיל לחזור וחזר קטע, והפסיקו כ"ק אדמו"ר ברואתו שהוא יודע המאמר, ואמר בזה"ל : נו, ב"ה שלכל-הפחות אחד שמע, ואני חשבתי שאף אחד לא שמע . . .

התוועדות החתונה נמשכה כל הלילה וכאשר יצאו מהאולם כבר האיר היום. כ"ק אדמו"ר מהר"ש אמר לכל הבדחנים שהיו שם (והיו הרבה ...) שיאמרו דבר מה, ואמרו, ושילם לכל אחד. אח"כ, כאשר יצאו בבוקר, עשו עבורו מקום לצאת והיו עומדים אנשים משני צדדים. כאשר ראה כ"ק אדמו"ר מהר"ש בדחן אחד שעדיין לא אמר דבר, קרא לו כ"ק אדמו"ר ואמר לו שיאמר דבר שיהי' "קורץ און גוט!" וענה הבדחן ואמר, "רבי, גיט געלט!" וצחק כ"ק אדמו"ר הרבה ונתן לו¹⁸.

בעת החתונה הזאת נאמרו המאמרים " כל הנהנה" ו"להבין וכו' הברכה"¹⁹.

¹⁸ תשורה מחתונה בצלאל ווילשאנסקי אלול תשס"ה.

¹⁹ נדפסו בקונטרס דורשי חתונה.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעצקי

אחרי השמחה הגדולה בשבועות תרמ"ב ואחרי שבועות בחתונת אחי הרבי, רמ"מ, שבאו אז אלפי אנשים לליובאוויטש, הנה כעבור כמה שבועות חלה הרבי מהר"ש ובמשך כמה חודשים הורע מצבו ונהי' רציני ביותר, וביום י"ג תשרי תרמ"ג נסתלק זי"ע ועכ"י²⁰.

ידוע כי זיווגו הראשון של רבי מנחם מענדל בן כ"ק אדמו"ר מוהר"ש היה "עם מרת שרייבער ממשפחת החתם סופר". החתונה נערכה בליובאוויטש, אחרי חגה"ש תרמ"ב, וביתר דיוק: ביום ה' י"ד סיון תרמ"ב, אך עדיין לא נתברר עם איזה ענף ממשפחת החת"ס נתחתן. בספר "תולדות משפחת הרב מלאדי" (ת"א תש"ז עמ' 88) לא נזכר זיווג זה לחלוטין, וגם ב"ספר הצאצאים" (עמ' 197) אין ידיעות נוספות על הנ"ל (ובעמ' 241 נשתבש בהגררו אחרי סי' "תולדות משפחת הרב מלאדי", והשמיט ג"כ את זיווגו השני).

והנה במלאת ה"שלושים" להסתלקות מוהר"ש, נתפרסמה בכתה"ע "מחזיקי הדת" "קינה" חרוזת מאת ר' שיראל דוד שמחה המכונה בונם סופר, בן הגאון אב"ד דק"ק קראקא שליט"א, "על מות כבוד מחותני... מוהר"ר שמואל שניאורזאהן זצלה"ה". למדנו שאשת הרמ"מ היתה ממשפחתו, וקרוב לומר שהיתה בתו של הכותב (אף כי לכינוי "מחותני" יש לעתים משמעות רחבה יותר מאשר חותן בנו או בתו בלבד).

וזאת אשר כותב אודותיו ר' אברהם שמואל בנימין סופר-שרייבער בספרו "כותב זאת זכרון" (תולדות משפחת איגר-סופר, מהודורת ירושלים תשל"ו, עמ' 246-247):

הרבני הנפלא, הלמדן, דרשן גדול, פה מפיק מרגליות, מו"ה ר' ישראל דוד שמחה בונם זצ"ל, בן מרן המכתב סופר [הוא הג"ר שמעון סופר מקראקא, בן החת"ס]... נולד בשנת תר"ו, למד בישיבת אביו ז"ל, וישב באהל תורה בווארשוי בבית חותנו הנגיד הג"מ זוסא אורליך ז"ל, ובסוף ימיו התגורר בקארקא... הי' מפורסם למליץ נפלא, ושיריו נדפסו במאספים שונים... בשה"ג השלם סוף ח"ב כותב עליו: הרב מו"ה שמחה בונם סופר

²⁰ליקוטי דיבורים עמ' קעט ע"ב ח"א.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

... חכם וסופר, נאה דורש ונאה מקיים ויודע לרצות את קונו, דבש וחלב תחת לשונו, עכ"ל... [נפטר] בעש"ק זיין אדר שנת תרמ"ט לפ"ק.

... [בנותיו]: מרת טוביא ע"ה, בעלה הי' ממשפחת זוסמאן, מרת שרל ע"ה, בעלה ממשפחת האממער, מרת גיטל ע"ה, בעלה הי' ממשפחת ליפשיץ מריגא, מרת ריזל תחי' הדרה כעת במדינת מעקסיקא (עכ"ל הס' כתב זאת זכרון). ואיני יודע האם אשתו הראשונה של הרמ"מ נמנית בין הבנות הללו, ואם כן, הרי שנרשם כאן שם הבעל מהזיווג המאוחר.

קינה זאת נדפסה, כאמור, בכתה"ע "מחזיקי הדת", אשר גליונותיו מאותן שנים אינן מצויים אפילו אחד במדינה. תודתנו להרח"ל שמהעותק השמור בגנזיו קבלנו את ה"קינה לדוד"²¹.

י"ט שמואל ויקצו כל ישראל ויספרו לו" (שמואל א' כ"ה ב')

ה"ה! לנ"ו, הצ"דיק נא"ספ עוידנו בא"בו לפ"ק.

קינה לדוד!

על שנת כבוד מחותני הרב הגאון הגדול, מעוז ומגדול,
צדיק ביראת אלקים מושל, מליו המיסו כושל, שר
התורה, ליהודים הי' לאורה, ראש גולת אריאל, אליו
נחזו רבבות אלפי ישראל, כקשית סוהד"ר **שכזואל**
שניארזאהן זעללה"ה נאסף אל עמיו יום ב' י"ב תשרי
שנת תרמ"ג, עדת ליכאוויטש תתיפח סר הה! נ"שבה
א'רוץ א"ל (לפ"ק)
וכל העם יעשו א"בל כ"בר לא"בי יש'ראל (לפ"ק)

²¹ כרם חב"ד גליון 1 עמוד 59.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעזקי

גם אנכי הצעיר קושרתי מספר סר בארה שיר, ואמרת
 לחוק במכתב עתי, מחזיקי הדת' לזכרון, וד' השוב ישבית
 מאתנו אף וחרון, עדי ישיבו אסירי התקוה לבצרון.
 ויקון דה את אב-נר (אב ישראל ונר דהנו) ייאמר!
שמו שמים! שימו שק שמלתכם שרר שרנו!
 כזי כזלה כזפוני כרום כזי כזימה כזלפנו?
 ומי נתיק וחסיד ומוכיח ומנהל לעודי לעד
 אם אדוננו איש אלקים אכיר אמנה אכד?
 לנו לסוד לצרה לעורר לויתן לשבר לכבנו,
 שוא שקר שומד!*) שערו שער! שבת לשוננו,
 נפל בזרנו! נרעך נרנו! נסתר נוחם נפשנו,
 יורעיו יצעקו ילילו, יום יום ירב יגוננו,
 אנשי אמנו, אנו אכלו אהה! אסף אורנו,
 רוחו רחפה רומה! רעד רעדנו רחק רוענו,
 זיו זהרו זורח זכר זכרנו**) זה זכרו,
 אף אנחם אם אזכור, אתנו איתן אוצרו,
 הלא המה הבנים היקרים הם המה הדרו,
 נחיי נפש נקיה! נשעי נעמד נחלו נודך,
 עובדים עתה עבודת עבד עלימו על עדרך.
 הם הקהילו הערה הקרושה העלותה הררי הירך.
 על זה דוח לבנו, ועינינו יורדות מים, אהה! אבוי!
 רבינו שמואל עלה בסערה השמים, המנחם ציון וכונה
 ירשלים, הוא ינחמנו בכפלים, ירפא נדל שבר עמנו
 ונכותו יגן עלינו (לפרט גדול).
 ה' הסוב ישקה כוס תנחומים, לאלמנתו הרבנית הצדקת
 הצנועה והתמידה תחי' ולבניו הנעימים, וישלם נחומים
 לאבליו, המתאבלים עליו, וכתובם גם אני מחותנו,
 המתהדר בהדרו, ומקונן על העדרו
ישראל דוד שכחה המכונה בונם סופר
 כסנאון אב"ר דק"ק קראקא פליט"ח.
ווארשא יום ה' ט' למר"חשון (לפ"ק)

(*) הנוסח היותר מומחה מעיר סעטערסבורג סהר לבוא אליו להעלות
 רפאות לבשרו, אבל לריק הי' עמלו, הו! עינינו לא יראו עוד
 את סורינו, נלה כבוד מישראל נגידע קירן ע"מנו (לפ"ק).
 (***) הוא חלק תורתו הקדושה מד' אשר השאיר אחריו ברכה, והפון
 חבוריו המה בכחובים, מי יתן וישתנו סעינותיו תוצה למען
 תהיינה ששחתיו דוככת בקבר, ודזיבר עולם יהיה צדיק (לפ"ק).

בזו"ש התחתן ר' מנחם מענדל עם מרת בתי בת אדמו"ר מהו"ה נחום
 דובער מאוורוטש.

וכך כותב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב במכתבו מיום ד' ט"ז סיון תרמ"ז:
 "בטח ידוע לכבודו מהקשו"ת של אחי הרמ"מ שי למז"ט, יתן השי"ת [.
 . . ברוך]יג"י"²²

ובמכתב מ"יום ב' כ"ב אדר תרח"ס ציון לפ"ק ליובאוויטש
 להר" שניאור זלמן סלונים
 ואברכו בברכת מז"ט עבור חתונת אחי ש"ב הרמ"מ שי"²³.

* * *

²² אג"ק כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ג עמי יב.
²³ שם עמי יד.

פרק שלישי

הסתלקות כ"ק אדמו"ר מהר"ש י"ג תשרי תרמ"ג

בשיחת י"ט כסלו דשנת תרפ"ג (?) סיפר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ את הדברים הבאים²⁴:

. . . בשנת תרמ"ג נסתלק אאזמו"ר נבג"מ, ביום י"ג לחודש תשרי, 51 מינוט על השעה 12 [51: 23] ו 25 מינוט קודם לכן בישובו על כסאו (כי על כסאו נסתלק) לקח את המורה-שעות שלו, ניתקו מן השרשרת, גזר פיסת נייר, סובב את מחוגי-השעות ל- 51 דקות על השעה 12, תחב את הנייר בשפינדעל [היא הזרוע המניעה את מחוגי השעון], והשעון נעצר מהילוכו.

אח"כ אמר לפנחס לייב המשרת שיקרא לבניו הק', כי רוצה לצוות להם את צוואתו. קרא את רז"א ודיבר עמו (ופנחס לייב עמד ג"כ בשעת מעשה), אח"כ יצא הרז"א ונכנס אאמו"ר ודיבר עמו, ובכה אאמו"ר מאוד (והמשרת ג"כ היה נוכח בשעת מעשה), אח"כ יצא אאמו"ר ונכנס הרמ"מ, ואח"כ נסתלק²⁵.

ר' מנחם מענדל התפלל בשנת האבילות אחרי כ"ק אדמו"ר מהר"ש אין קאמער [תא, חדר צדדין]²⁶.

עד לאותה שנה היה עולה לתורה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב שבת למפטיר פעם בשלושה שבועות, שכן כך היה הסדר: אחיו הרז"א, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ואחיו רמ"מ. בשנת האבלות היו שלושה מנינים. הוד כ"ק אאמו"ר

²⁴ ע"פ שיחות קודש כפ"ח, תשמ"א עמ' 11-12.

²⁵ כרם חב"ד ח"א עמ' 56.

²⁶ רשימות היומן.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

הרה"ק התפלל בחדרו של הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק מוהר"ש, רז"א
התפלל בבית המדרש ורמ"מ בחדר השני של בית המדרש.

הרז"א ורמ"מ היו בעלי קריאה ואילו אבי (הרבי מהרש"ב) פחד לקרוא,
– שכן צריכים הרי לדייק בקריאה מתוך הכתב, ואילו בשנת האבילות
תרמ"ג – קרא בתורה. ר' יחיאל הי' בוחן אותו לפני הקריאה בטעמי הנגינה.
פעמיים הי' קורא בחומש ופעם א' ב"תיקון"²⁷.

* * *

²⁷ הי' אלול היתש"ד.

פרק רביעי

עם אחיו כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע

ביומנו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ממוצש"ק וירא, י"ח אור ליי"ט מ"ח, תרנ"ד כותב וז"ל: בהשכמה בשעה חמש, בא דודי רבי מנחם מענדל ורבי שלמה מענדיל מענדעלסאן, ואבי למד אתם שתי שעות כמו בשבתות הקודמות. הלימוד הוא בספר "שערי אורה"²⁸.

מספר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: "דער ערשטן זמן וואס מורי הרשב"ץ נ"ע איז גיקומאן אין ליובאוויטש – חורף תרנ"ד – האבן כבוד דודי הרמ"מ שי' ומחות' הר"מ [הארענשטיין] שי' גימאכט א סדר, אז אייניגע מאהל אין וואך זאלן זיי לערנען בא מורי הרש"ץ נ"ע חסידות.

... אין יענער צייט – חורף תרנ"ד – האבען כבוד דודי הרמ"מ שי' והר"מ שי' זיך שטארק פארנומען מיט דעם לימוד החסידות, און דאס האט שטארק גיווירקט אויף עטלעכע יונגע לייט, גרויסע בעלי כשרונות, וואס זיינען גיווארן משכילים אין וועלטישער וויסענשאפט און אפגעווייטערט זיך פון חסידות, און דורך דער קביעות פון לערנען חסידות האבן זיי זיך דערנעהנט.

... פון צייט צו צייט פלעגן כבוד דודי הרמ"מ שי' והר"מ שי' זיין בא דעם טאטן, פרעגן און ריידן פארשידענע זאכן פון דעם וואס זיי האבן יעמולט גילערנט, אפטמאהל פלעגט אזא שמועס דויערן א שיינע פאר שעה.

²⁸ התמים ח"ג עמ' כו.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

... אין אין איינעם פון אזלכע שמועסן האט דער טאטע מבאר גיווען דעם ענין פון השכלה השגה הרגשה – פיהלען – און הכרה²⁹.

כותב כ"ק אדמו"ר ברשימותיו הקי': " פעם [בשנת תרנ"ד-ה] והיה כשרחץ אדמו"ר ני"ע ידיו לאכילה, קודם שנגבן, - ולא היה אוהב כשהיו מדברים אליו אז, גם כשאירע שהפסיק הוא עצמו בקריאה "הם" וכיו"ב, לא היה מברך, כי אם מנגב ידיו, ונוטלן עוד פעם - אמר אחיו מנחם מענדל ני"י, שקרא ב"ניבא" (עיתון ברוסיה), שמצאו "נערוו" חדש מלא נוזל דק, ושהוא הגורם שבשעה שאדם מתאמץ לזכור דבר מה - הוא מרים ראשו, וכשמעיין - מוריד ראשו.

אדמו"ר ני"ע נגב ידיו [ובשעת האמירה רק הביט על האומר], ברך ואכל המוציא, ציווני שאטול ידי וכו', ויאמר: מענדל קום. נגשו אל הארון, ויוציא אַ ביכעל מאדמו"ר האמצעי, ויראו כתוב שם [שבשש-שבע שורות שם מדובר בעורק זה. הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי מסביר שם שקיים במוח וריד שהוא מלא אדים ומתנענע לכאן ולכאן והוא מסייע לזכרון ולעמקה, כשהוריד נע לכיון מוח חכמה והבינה הוא מסייע לזכרון, וכשנע לכיון מוח הדעת הוא מסייע להעמקה. לפיכך אנו רואים שבשעה שאדם רוצה להיזכר דבר-מה מרים הוא את ראשו, וכשהוא רוצה להתעמק בדבר - מכופף הוא את ראשו] כנ"ל.

"וועסט זאך מיינען שהי' רופא - לא, הוא ידע זה מסדר ההשתלשלות באדם העליון שהוא כך, ובמילא צריך להיות גם באדם התחתון".

[וכותב ע"ז כ"ק אדמו"ר³⁰: ומילתא אגב אורחא קמ"ל, שיש כוונה לא רק בעת אמירת ברכת הנטילה אלא גם בעת הנגיבה, ובמילא דבור זולתו מבלבל]³¹.

²⁹סה"ש תר"ץ – שמח"ת תר"ץ אות י"ב ואילך.

³⁰באג"ק חייב ע' קו.

³¹רשימות היומן, ועיין גם בלקו"ש ח"ב פ' ואתחנן.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

בא' מהתוועדיותיו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ני"ע מצינו שיח מעניין עם אחיו ר' מנחם מענדל בנוגע למעלתה של השכלה, ואודות גדולתו של הצ"צ שעל שמו נקרא ר' מנחם מענדל :

. . השכלה בכלל איז מעלים אויף דעם אור.

– שאל אחיו ר"מ : פונדעסטוועגען איז דאך פאראן א מעלה אין השכלה – השכלה פון חסידות מאכט שיטערער דעם חומר, והשיב אדמו"ר : דאס איז מאיר בדרך מקיף.

שאל עוד אחיו ר"מ אם זהו כמו ווי אינער ווערט נתפעל פון דעם אנדערענס ההתפעלות, והשיב כ"ק אדמו"ר שאי' בתו"א שזהו מקיף למקיף.

שאל עוד אחיו ר"מ אם זהו כמו שיש מי שנתפעל ממה שחבירו מתנהג בטוב, והשיב אדמו"ר שזה פנימי יותר.

שאל עוד אחיו ר"מ מ"מ אנו רואים שיש מי שעושה הכנה זו (היינו שלומד רק השכלה) והוא מתפעל מ"מ, והשיב אדמו"ר : יע, ער איז נתפעל פונדעסטוועגען ווי באלד אז דאס נאר א מקיף . .

והתחיל כ"ק אדמו"ר להוכיח מישהו אמר לו אחיו ר"מ למה לך לפרוט אותו הלא הוא בכאן. והשיב אדמו"ר מה העשה אז די מלאכה בריינגט דערצו, איך האב שוים אמאל געזאגט אז איך בין א שול קלאפער, גלויבט מיר אז איך מיין זיך אויך, אז מען זאל מיינען מיט זיך אויך, קען מען דעם אנדערען ניט זאגען.

אח"כ אמר לאחיו רמ"מ : מענדל, מענדל, אז דער מענדל וואס דו ביסט מאך איהם א נאמען (הצ"צ) איז ער געווען גאר אנאדער מענדל.

הא! איך רוף איהם מענדל, איך מעג איהם רופען מענדל –

בעת ער פלעגט עסען די ברויט מיט די קוואס פאר יחידות ווי עס איז ידוע אז ער פלעגט ליגען בא איהם אין טיש-קעסטעל ברויט, . . . האט ער

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

גיהערט אין די ברויט מיט די קוואס אלקות בבחי' עצמות מער ווי בעת דאוונען³².

ועל התוועדות אחרת איתו מספר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: . . אח"כ מזגו משקה לדודי רמ"מ שי' וא"ל שיקח וישתה, א"ל כי עדיין לא שתה מסוף הכוס, פון דעק פון בעכער האב איך ניט געטרונקען, וא"ל אז מי גיסט אלץ צו.

אח"כ לקח גם דודי הרמ"מ שי' כוס ואמר לחיים, ולמען הסיר חוזק המשקה אכל תפוח, אך בין כך ניכר הי' על כ"ק אדמו"ר שליט"א שרוצה לאמר איזה דבר, מובן כי דודי הניח את התפוח, אז פנה אליו ואמר . . גלויב מיר, אז בשעת מ'עסט דעם עפעל קען מען בעת מעשה פיעלען א טעם ועונג פון אלקות, אזוי איז אמיתית הדבר, . . און אזוי קאן זיין אז מיזאל עסען א עפעל און ממיזאל בשעת מעשה האבען א הרגש אלוקי, התגלות אלקות, ניט דער אלוקות פון דעם זאך, היינו פון דעם מאכל בלבד, כ"א הרגש אור אלקי במעלות ומדריגות עליונות³³.

את סעודת משיח המפורסמת בשנת תרס"ו, הי' נוכח גם ר' מנחם מענדל כפי שמסופר ברשימותיו של א' החסידים שהי' נוכח אז: "עד שנת תרס"ו היו מסדרים את בחורי הישיבה לחג הפסח באכסניות בעיר, ומשנת רס"ו ואילך, היו כל הבחורים בישיבה עצמה. למעשה, בחג הפסח, היו כולם בישיבה; גם כאלה שבכל השנה הסתדרו על חשבון עצמם, שהיו בני עשירים, וגם התלמידים הקטנים מהחדרים, שגם הם לא אכלו כל השנה בבית האוכל של הישיבה – את כולם סידרו שיאכלו יחד בישיבה. הנהלת הישיבה שלחה שליח מיוחד לוויעבסק והביאו משם כלי בישול גדולים, וכן כלי אוכל, קערות, כפות, סכינים, מזלגות, כוסות וכו', והיה שם כעין חנות גדולה, שאם היו לוקחים כל הכלים הנמצאים בכל החנויות בלויבאוויטש, לא היו מספיק. (עיקר המסדר היה כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ). למעשה, לא הי' חדר גדול כזה שכולם ייכנסו בו ושייכלו לשבת מרווחים ולשמוח בשמחת יו"ט – אלא בזאל הגדול בו למדו כל השנה.

³² תורת שלום עמ' 9-10.

³³ שם עמ' 40-43.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

בליל ראשון דחג הפסח, אחרי תפילת ערבית, נכנס כ"ק הרבי עם כ"ק בנו, לראות איך סודר והוכן המקום (שהיה כולו מסודר ומוכן מבעוד יום ע"י הבחורים שהיו ממונים על כך), וכ"ק הרבי אמר, שהוא תענוג רוחני.

באחרון של פסח הוא אמר בלחש לבחורים הממונים, שיבקשו מכ"ק הרבי לסעוד בזאל הגדול, יחד עם תלמידי הישיבה, וכ"ק הרבי מיד הסכים לזה.

בליובאוויטש היו אז במשך כל החורף אחיו של הרבי: הבכור הרז"א ז"ל, והצעיר הרמ"מ ז"ל, [והם התגוררו אז אצל אמם הרבנית רבקה ע"ה] וגם הם באו לזאל. כן היו אורחים שבאו לרבי מימים האחרונים של חג הפסח. וגם כל המשפיעים והמשגיחים באו, ועבורם סידרו כמובן, שולחן מיוחד.

בתוך הסעודה אמר הרבי שצריך לתת לכולם ארבע כוסות, ומילאו מיד אחר פקודתו. לאחר מכן אמר מאמר וגם דיבר הרבה מענין אחרון של פסח, והסעודה נמשכה עד שעה מאורחת בלילה.

אשרי עין ראתה כל אלה, הלא למשמע אוזן וכו'. וב"ה שהמעין נמשך ומתגבר עד כי יבוא שילא בב"א³⁴.

פעם בהתוועדות י"ט כסלו, היה שם גם אחיו הצעיר של כ"ק הרבי, הרה"ק ר' מ"מ, הרבי דיבר הרבה עניני חסידות ובענין י"ט כסלו, כדרכו בקודש. כפי הנראה, לקח משקה וגם אמר לחיים להמסובים, כנהוג. שאל אותו אחיו הרמ"מ ז"ל: אויף וואס דארפסטו משקה? משקה נעמט מען דאך אויף אנוועהרען זיך, דו האסט זיך דאך שוין לאנג אנגעוואהרען?! השיב לו כ"ק הרבי: איך נעם משרה אויף אנוועהרען דעם צווייטען.

[שמעתי מר' משה מזעמבין. ור' משה הנ"ל דייק, שבזה שאמר לרבי שבשבילו אינו צריך משקה, ע"ז הודה שהאמת כן הוא, אלא שאמר לו שהוא לוקח משקה צוליב אנוועהרען דעם צווייטען³⁵.

³⁴ליקוטי סיפורים – ירושלים תרס"ב - עמי ערה וראה סה"ש, אחרון ש"פ תש"א. ועיין שיחת אחרון ש"פ תש"ח.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

שיח כ"ק אאמו"ר שליט"א עם דודי הרמ"מ שי'. הרמ"מ שי' הנה מעשה הקטן אינו תופס מקום אצלינו כלל, ואפשר יש כמה ענינים הנדרשים לי לשעה ונדמה בעיני כי נחוץ הוא ביותר, ובאמת אינו כן. ד"ע³⁶, חשבון זה צ"ל בעת מעשה, ואז יהי איזה תולעת מהחשבון. ממ"ש³⁷, אבל בשעת ההיא אי אפשר לחשוב כן מפני שהשכל מחייב, וקשה לילך, נגד השכל. ד"ע, ולכל הפחות היה זה בדרך מקיף ואז היי ג"כ איזה תועלת ובכן מהמקיף, תחילה החשבון איזה דוגמא ישנו להציפורן לגבי הלב, ומכ"ש לגבי המוח, וכללי ערך הגוף לגבי הנפש, וכללי הנפש לגבי א טפח העכער ויא גיווינלעד, וכ"ז הוא אפי' אם הדבר הנדרש איז יע א אינטערעס ובפרט קאן זאין אז דיא זאך איז גאר קין זאך ניט און עס איז אינגאנצין א נארישקאייט וויפיל האט דאס קין באטרעף ניט. ועוד אז עס איז דא במקיף לכה"פ יעמולט קאן זאין א דער עצם אינטערעס זאל זעך גאר אפטאן בעסער, ויא מיא דערציילט אייף ר' יעקב ר' יוסף'ס פון שקלאוו, ער איז גיווען א סוחר, א מאל אויס גירעכין דיא חשבונות ערשט ער האט אן גירעכין זאיינע געלט, און ער האט גיהאט פרעמדע געלט אייך, און ער האט יענע געלט אייך אן גיווארין, דער ואיילע איז דער רבי גיקומען אין שקלאוו, איז ער אראין צום רעבין און האט זייער גיווינט ויא איז דאס ער זאל פארנעמען פרעמדע געלט, האט עס דער רבי גימאכט החשבון הנפש, פארשטייט מען אז דער רבי האט גימאכט א חשבון הנפש האט ער פאין גישאיינט, האט ער זעך נאר מער צוא ויינט, זאגט ער עם לך לשלום, איז ער אוועק גיגאיינגען, נאך דעם קערטער עם אום און זאגט אים פארשטייט פון יענעם ויינען ואלסטו ויינען און בלאייבין בא ויינען, אבער פון דעם ויינען ועסטו ויינען און ועסט אוף הערין און במילא ועט רעכט וערין יענע אייך, וכך הוה. וארעם אז מיא איז ניט אזיי פאר דאגה'ט און פאר קוועצט גיפינט זעך עצות ויא ארויס פון איינגשאפט, און דאס פועל דער מקיף פון הסכם עכ"פ³⁸.

³⁵ לקוטי סיפורים – ירושלים תרס"ב – עמ' שיג.

³⁶ דעת עליון. כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע.

³⁷ הרב מנחם מענדל שי'.

³⁸ תורת שלום עמ' 262.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

וכך כותב כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב לבנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ביום א' ז' אדר תרס"ט בהיותו בעיר ויסבאדען "גם אחי הרמ"מ ש"י יבוא אי"ה על ש"ק הבע"ל".

וביום ה' ת[ענית] א[סתר] תרס"ט כותב: תמול בא לפה הרמ"מ מאניש מאנעסזאהן ש"י, מחר יבוא אי"ה אחי ודודכם (הרמ"מ) ש"י³⁹.

במכתב ממוצש"ק ב' שבט תרע"ב בהיותו בעיר מענטען בצרפת כותב לאמו הרבנית וז"ל:

אה' אמי מורתי יקירתי ת"י וואס דוא שרייבשט וועגן בת אחי ונכדיך חנה (בת הרמ"מ כדלקמן) ת"י זאל מיט אונז קומען לליובאוויטש . . . מענדל יחי' וועט דא אי"ה זיין ויא ער שרייבט וועלן מיר אי"ה ריידן וועגן דעם. גויס וועסטו עם שרייבן וועגן דעם, אייב ער וועט דאס וועלן וועט פון אונזער זייט ניט זיין קיין מניעה אי"ה. והשי"ת יעזור לך אה' אמי מורתי יקירתי ת"י דוא זאל האבן נחת פון אללע קינדער און אייניקלעך און אור אייניקלעך בכל פרט ברוי"ג⁴⁰.

בהמשך לזה כותב ביום ה' כ"ז שבט לבנו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ: מאחי הר' יחי' קבלתי מכתב אשר כעת כבד לו לנסוע מביתו כי ממתין על איזה סוחרים, וכותב שרצונו להיות פה בעת שתהיי אתה, כי רצונו להתראות אתך ג"כ, ואפשר כאשר הודעת לו מנסיעתך ישתדל לבוא ג"כ לעת הזאת⁴¹.

במכתב מאור ליום ג' ט"ו טבת תרד"ע מעיר מענטען כותב לאמו הרבנית: היום קבלתי מכתב מבניך ואחי יחי' ות"ל שלום להם, גישעפט שרייבט ער אז עס מאכט זעך נאך דער ווילע ניט, בד"כ זיינען איצט דיא עסקים שטיל, נאר מסתמא וועט השי"ת העלפין ער וועט אי"ה האבין פרנסה⁴².

בי"ז שבט תרד"ע כותב: איך בעט אייך זייער כלתי ת"י ונכדותיי היק' יחיו שרייבין אונז אפט פון אייער גיזונד להחיות נפשינו, וועגין אונזער

³⁹אג"ק הנ"ל עמי תסז.

⁴⁰שם ח"ב עמי תרג.

⁴¹שם עמי תרכא.

⁴²שם עמי תשנא (ולא תשמ"א כמ"ש במפתחות שם).

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

פארבריינגען פה איז נאך אום בישטימט, היום קומט לפה כבוד אחי
ודודכם הרמ"מ יחי'43.

ובאור ליום ג' כ"ח שבט תרד"ע (מענטען) כותב: מאחי יחי קבלתי היום
מכתב אשר זוגתו תיי (מרת יהודית קאסמאן) רצונה ג"כ להיות אי"ה אתנו
יחד חג הפסח הבע"ל. נצרך הי לידע אי"ה שבוע זו איזה החלטה (להיות
בחג הפסח⁴⁴).

ובמכתב מיום י"ט שבט תרס"ד לפ"ק (פאריז) לאמו הרבנית: היום
האבין מיר גיטע"ג פון אונזער קוממען לשלום לווטעפסק ע"ש בנדך ואחי
ה"ר מנחם מענדל שיי גיויס האט ער איבער גיגעבין⁴⁵

[הועתק מגוף כתי"ק כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע]

אור ליום ד' פ' צו תרמ"ב על סיום אחי הרמ"מ על מס' בבא קמא
מסתתי אבנים אין בהם משום גזל. וצ"ל אי"כ מה אי"ל הקב"ה למשה פסל
לך מאחר שאין בהם משום גזל ופיי מפני שהם הפקר ואינם שייכים
להבעלים והאומן קרוב יותר לזה ואי"כ למה צ"ל פסל לך. אך שם סנפירין
וכאן אבנים סתם אבל שם הי אבן טוב.

(והגם שלגבי למעלה אינו תופס מקום אפילו אבן טוב. זה שאל הרשב"ץ.
והשיב) הרי עשאן למטה. דבאותן של מעלה לא היה פסולת.

למה בקדושה ג' אבות ובלעומת זה ד' אבות נזיקין. אך הנה איתא בטור
ברקת דהעיקר הוא אחד ואי"כ לא קשיא. עפאס דארף דאך זיין ומה יכול
להיות פחות מאחד והעיקר מבעה. ומאריך בזה שם דיש הויי בלעו"ז וכו'.
וקצת מזה יש בסי בקול ברמה ג"כ אך שם בקיצור ובטו"ב מאריך בזה. ומה
שנק' אבות מפני שהם לעו"ז דקדושה לכן נק' אבות. ובד' נגעים ג"כ העיקר

⁴³ שם עמ' תשפב.

⁴⁴ שם עמ' תשפג.

⁴⁵ שם ח"ד עמ' כז.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעצקי

אחד ושם רוצה שהעיקר ב'. והעיקר הוא בהרת. ומה שבנגעים יש הרבה תולדות יותר מבנזיקין הוא מפני שעונג הוא כח היותר עליון מאהבה⁴⁶.

מכתב מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לדודו הרמ"מ:

ב"ה, אי ג' כסלו, תרפ"ד

ראסטאו דאן

כבוד דודי יקירי וחביבי הרב רמ"מ שי

ת"ל בעד החוה"ש כה לחי.

כמעט שמיטה עברה, מאז התראינו, ומאז דיברנו דיבור והגה, אוי שמים מה שעבר במשך הימים האלה, ומי האיש אשר יוכל לספרם.

. . . בקיץ העבר הייתי במאסקווא, וראיתי את ב"ד שמואל שי וספר לי אשר אתם דרים עתה במקום אחר, מה שלא ידענו, ולא שמענו, וזה עתה בשבוע העברה נסע מפה ב"ד אהרן יוסף שי אשר הי' פה לרגלי מסחרו, בערך שני חודשים, ואצלו השגתי האדרעס לכתוב עליכם.

ועתה הואילו נא לכתוב מהנעשה אתכם, ומה המקום אשר אתם יושבים שם, ומה דעתכם בדבר העתיד, האפשר הדבר כי תבואו אלינו, כי פן ואולי כדאי הדבר, ובכל אופן להתראות ולבקר קברי אבות קדושים.

כולנו ת"ל בחו"ש, כי אמי מורתני תחי' רעייתי בנותי, חתני, ונכדי יחיו וכולם פרושים בשלומם הטוב, ולא פעם ושתים מדברים אודותיו ואין איש יודע מהנעשה אתו עמו.

אשאר לחכות על מכתבו בידיעת שלומו הטוב. ודבר בנו מר ישראל דובער שי אשר מר זאלמאנאו כותב כי נסע צלחה, ואשר בטח כבר בא, ואברכהו כי יצליח לו השי"ת בכל אשר יעשה.

והיי ברכה ושלום כאו"נ וב"א הדו"ש מוקירו ומכבדו⁴⁷.

⁴⁶ ספר התולדות כ"ק אדמו"ר מהר"ש – תשי"ז עמ' 82.

⁴⁷ אג"ק ח"א.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי
במכתב מ"אור יום ה' ט"ז מ"ח תרס"א לפ"ק ליובאוויטש

ידידינו הרמ"מ שי' והרשי"ג שי' עוררו אותי הרבה בדבר נסיעה לחו"ל כי
בראותי חלוש מאד ובפרט בעת האחרונה . . . תמול הושבתי ג' אנשים את
הרמ"מ שי' ואחי הרמ"מ שי' ור' מאיר מרדכי שי', והחליטו שאסע אי"ה
לוואיעריסהאפען ואסמוך על הדאק' דשם ואם יאמר שקרוב הדבר שיפעול
לטוב בעזה"י אקבל את הקוהר, ואם יאמר שיש בזה איזה חשש ח"ו עצתם
שאסע לפאריז לשאול אצל פראפ' ולהשתדל להיות איזה חדשים במענטאן
באור טוב. זוג' תי' תיסע אתי⁴⁸.

* * *

⁴⁸אג"ק כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ג עמ' קנג ובכ"מ.

פרק חמישי

השתדלות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב עבור אחיו

יום ה' ו' אד"ר לפ"ק (מענטען) : ...ע"ד החשבון מהנשלח... ולקבל מאחי הרמ"מ שיי זה דבר קשה⁴⁹.

יום ה' כ"א מנ"א תרנ"ז לפ"ק (למרדכי דובער סלונים)... חשבון הסך שני מאות ששלחתי לו הוא מאחי הרמ"מ שיי...⁵⁰

יום ד' כ"א שבט תרס"ב לפ"ק (ליובאוויטש) לשמואל מיכל טריינין :
"בדבר אחי הרמ"מ שיי הנני מבקשו בבקשה כפולה שיגיש את הוועקסלען (שטרות חוב) לבענק על דיסקאנט וישתדל לקבל עליהם כי לאחי שיי נוגע הדבר מאד ומהראוי הוא אשר ידידינו ואוהבנו יעשו לו טובה כזו בדבר אשר בעזה"י לא יסבול בזה מאומה ח"ו.

והגם שדחוק לו כעת לכבודו ונצרך לו לעצמו, אמנם הלא ידוע שהעיקר הוא לעשות חסד לזולתו בעת דחקו דוקא, וזהו הנק' חסד ומשפט היינו משפט בהחסד. כמבואר במ"א בענין משפט וצדקה ביעקב אתה עשית, דעיקר ענין הצדקה אין זה מה שנותן המותר דמותר שלו דהיינו כשממלא כל המותרות שלו אז ממה שנשאר נותן צדקה כ"א עיקר ענינה הוא מה ששופט א"ע מהמותרות ומזה נותן צדקה וכעין קיתון של מים כו' המבואר בדרז"ל. וזהו משפט וצדקה שכשיש משפט בצדקה לשפוט א"ע מהמותרות

⁴⁹אג"ק ח"א עמ' סז.

⁵⁰שם עמ' קצו

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

ובפרט ליתן מחיות נפשו עיי'ז דוקא עתה עשית אתה הוי'ע הגילוי והיינו שעיי' משפט בצדקה עיי'ז דוקא נמשך הגילוי כו'. וכמו"כ י"ל בענין חסד ומשפט שצריך להיות משפט בזה והיינו בעת שנצרך לו לשפוט אי'ע באופן ההצטרפות שאם היות שגם אני נצרך אמנם הצטרפות הזולת גדול יותר שנוגע לו הדבר יותר ממני צריך אני לעשות גמ"ח עם זולתי, זהו עיקרו של גמ"ח.

ונא בזה להגישם אחר 20 לחודש זה כמ"ש, וישתדל לקבל עליהם ולשלוח לאחי שיי' ולמצוה גדולה יחשב לו, והשי"ת יעזור לו⁵¹.

ביום ג' כ"ז אדר תרס"ד בהיותו בפאריז כותב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ני'ע להר' חיים משה אלכסנדר:

"ת"ל בעד החוה"ש כה לחי. את פעולותיו הטובים אשר כבודועושה עם כבודו אחי הרמ"מ שיי' בהלוואות נכונות שמעתי רבות פעמים ונהנתי הרבה מזה גם מצידו כי זה תכלית האדם כשעושה בשביל הזולת (ואכתוב בשזארגאן כי כבד לצמצם הדברים בלה"ק) ניט נאר הערין אלץ...

ועתה נבוא אל הענין שלנו, ידוע לכבודו היטב מצב אחי הרמ"מ שיי' אשר ת"ל בטוב הוא, העסק שלו הוא עוסק טוב בעזה"י, וכבר נתפרסם הזאווואד [בית חרושת] שלו בשם טוב ת"ל ויש לו זאקאזין טובים מפני טיב הסחורה ושהולך הכל ראייעל, ות"ל העסק הולך וגדול. אמנם האבאראט כבד לו ובפרט בזמן הזה מצד השערוריות כבד לו להשיג מעות ובזה נני לבקש את כבודו באשר עזר לו השי"ת וגם יש לו הכירות גדולות, ויעזור לו השי"ת עוד על להבא ויעלה מעלה מעלה, וזכות אבותיו מסייעתו אז דוא קענסט אפ טרעטין פון זיך און דער הערין דעם אנדערין ולעשות בשביל הזולת. ולזאת יעשה את הטוב ויעשה כעת לאחי שיי' הלוואה בסך 10 רוי"כ וגם ישדתל באוי"פ סעווערני באנק שיעשו לו אוצאט בסך 15 רוי"כ ובזה יעשה כבודו טובה גדולה לכי אחי שיי' וגם יעשה טובה לעצמו במה שיעשה את הטוב וכנ"ל.

ואם כי אני חושב שיעשה זאת מעצמו כאשר כבר הסכין לעשות אמנם אני מצידו הנני מבקשו בזה כפולה לעשות כנ"ל בלי ישונה, וטוב יהי לו

⁵¹שם עמ' רסא.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

בעזרתו ית' ולאחי שיי בעזה"י ובעד פעולתו הטובה יעזור לו השי"ת וימלא כל משאלות לבבו לטוב, ויתן לו השי"ת מציאת חן ופרנסא והצלחה בכל עניניו,⁵².

מכתב מיום ח' אדר תרס"ד (פאריז) לבנו: "הרבה נהניתי אשר ידי"נ הרשי"ג שיי חפץ בנפשו לעשות טובה לאחי הרמ"מ שיי ואשר הבטיח לעשות בזה בתוקף, יהי השי"ת בעזרו ויצליחו בכל עניניו. מפ"ב נסע ידידינו הנ"ל ביום ד' כי הי מורכח בשביל הענין שנסע להתמהמה עוד יום א'. מה הי בחארקאוו אינו יודע לי לע"ע. כי לא קבלתי מכתב מאחי שיי וגם לא מהרשי"ג שיי. בטח השתדל בכל יכולתו כהבטחתו, ועפ"ע לא ישיבו ח"ו השתדלותו ריקם. והשי"ת יעזור לאחי שיי ויורווח לו ויהי במנוחה ויצליח בכל הפרטים"⁵³.

מכתב י"ג אדר תענית אסתר תרס"ד לפ"ק (פאריז) לר' יעקב הורעוויץ: "אחדשה"ט. הנני מבקש את כבודו בדבר אחי הרמ"מ שיי כאשר יציע לכבודו ויעשה נא כבודו לטובתו שישג ע"י (אם מכבודו בעצמו או מבבאנק ע"י אמצעות כבודו) הלוואה בסך ד"ה אלפים. והנני מבטיח את כבודו שיהי שלם אי"ה ולא יהי לו מזה שום עגמ"נ ח"ו.

בד"כ צריכים לעשות לטובת הזולת וזה מהתכלית של האדם ובפרט לאחי שיי ראוי ונכון מאד לאחינו אנ"ש להחזיקו בענין כזה שזה נהנה וזה לא חסר בעזה"י. ידידינו הרשי"ג שיי עושה הרבה לטובתו והכל בא כשורה ולא הי לו ח"ו שום עגמ"נ מזה, וכמו"כ לכבודו לא יאונה ח"ו שום דבר מזה. ואכפול בקשתי שיעשה זאת בלי ישונה ולא ישיב דברי בקשתי ריקם ח"ו, ובעד מפעלו הטוב יעזור לו השי"ת ויצליח בכל עניניו וימלא השי"ת כל משאלותיו לטוב ברו"ג"⁵⁴.

ובמכתב מיום ר"ח ניסן תרס"ד (פאריז) לבנו כותב: את המכתב לש"ב רח"מ אליכסאנדראוו כתבתי ושלחתי אותו לפ"ב ע"ש ידידינו הרשמ"ט שיי שימסור לאחי שיי והי חתום קאנווערט בתוך קאנווערט, ולאחי שיי הודעתו בטע"ג ששלחתי המכתב לפ"ב . . . והשי"ת יעזור לאחי שיי שישג את

⁵² שם עמי שיד ואילך.

⁵³ שם ח"ד עמי מ'.

⁵⁴ שם עמי מו.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעזקי

המעוות הדרוש לו בקרב בנקל ויורווח לו ויהי במנוחה בכל פרט ויתן לו השי"ת פרנסה והצלחה בכל הפרטים⁵⁵.

ערב פסח תרס"ד (ליובאוויטש) להר"י ישעי ברלין: "קבלתי כעת טע"ג מאחי שיי שעשה לו אוצאט [חשבון כללי] על יו"ד אלפי והי מאות ונהנתי מאוד וגודל תי"ח לכי והשי"ת ימלא לו כל משאלות לבבו לטו ב"י⁵⁶.

מכתב מיום ב' (י"מליובאוויטש לדאצע רענפאל"י ששם שהה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בחודשי קיץ תרס"ד) לבנו:

"ג' באתיל [אשת הרמ"מ] תי"ב ב"ה בחו"ש . . . יתן השי"ת שתהי הלידה [בנה ר' ישראל דובער] בשעה טובה ומוצלחת ויהי בנקל וכשורה בכל פרט ויחזק השי"ת בריאותה שתהי בריא אולם, ויעזור השי"ת לאחי שיי שיגמור בקרב עם הבע"ח ויוכל לבוא בקרב לביתו ולהיות במנוחה בכל הפרטים, וישמור השי"ת את כ"א מו' הר"י תי"י מכל צער ועגמ"י ותקבל רוב נחת ועונג מבני ובנותי ומבני בניי ובנותי עד עולם"⁵⁷.

מכתב מיום כ"ז תשרי תרס"ה לר"י ישעי ברלין: "ולעסק אחי שיי אין זה נוגע כלל. ואם ירצה שנתוועד במקום נעלם יותר מסמאלענסק לא איכפת לי ג"כ (ולפ"ד אין מקום יותר טוב מסמאלענסק, ולנסוע למקום רחוק כבד הדבר)"⁵⁸.

במכתב אור ליום ב' ח"י אדר פר"ת לפ"ק (ראסטוב) כותב למשה אריי ליב גינצבורג: "מאחינו הרמ"מ יחי קבלתי מכתב בתחילת החורף ע"י נוסע, ות"ל שלום לו ולכב"ב יחיו בנסיעתו היי ג' חודשים ומחצה ובא ת"ל שלום לביתו ומצא כולם ב"ה בחו"ש. כפי הנראה יש לו פרנסה ת"ל, וכותב שבדעתו לנסוע על איזה חודשים לניצצא. בנו ישראל דובער יחי בפה"⁵⁹.

⁵⁵ שם עמ' נג.

⁵⁶ שם עמ' נה.

⁵⁷ שם עמ' סא.

⁵⁸ שם עמ' סה.

⁵⁹ שם עמ' תתקב.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעזקי

"...כפי מכתבו ידידינו הגי' ר' אליעזר גינזבורג יחי' באדעס, ייטיב כבודו לשאול אותו אם נמצא אצלו מעות אחי הרמ"מ יחי' ואם יש ביכולתו ליתן על חשבוננו, כי כשנסע אחי יחי' ממאסקווא קודם חה"פ העבר כתב לי מאמסק שהניח מעות אצל רא"ג וכמה שיהי' נצרך על הוצ' בנו [ישראל דובער המו"ל] יחי' לקבל מאתו, בנו יחי' יושב עם מלמד בפעדאסי, ומובן ההוצאה דכעת כמה גדולה היא, ועוד בנסעו מפה (כי על כל יו"ט בא לפה ונוסע חזרה לפעדאסי) גנבו כל החפצים שלו, ונעשה לו מה שמוכרח ביותר, ועד עתה נתתי קרוב לששה אלפים ר', וע"כ אם ביכולתו ליתן ע"י אחי יחי', יתן לכבודו על חשבוננו עשרה אלפים ר', וכאשר לכבודו יש חשבונות עם בני יחי' אקבל אי"ה מאתו, וייטיב להודיעני אודות זה.

מאחי יחי' אין לי שום ידיעה, הוא נסע דרך יאפאניי ואמריקא, ולע"ע אין מקבלים מפה טע"ג לצרפת. מבטיחים שבעוד איזה שבועות יקבלו, ובה' אבטח אשר בא לביתו שלו, ויתן השי"ת לקבל מאתו בקרב ידיעה טובה"⁶⁰.

מכתב מכ"ק אדמו"ר מהרש"ב לאחיו

ב"ה יום א' ו' תמוז תרס"ה לפ"ק

דאציע סמוך לסט' שעבעקינא

לאחי יקירי חביבי שי

ת"ל בעד החוה"ש כה לחי.

מכתביך אחי יקירי נכון הגיעני אמנם הטרדא רבה כ"כ שא"א לי לכתוב במועדו.

כ"א מו' הרבניות תי' עודינה ביאנושפאל, אחותינו תי' אינה מנחת אותה לנסוע, מכתבים אנו מקבלים ג"כ מעט, ביום ועש"ק קבלתי מאתה מכתב ומאז לא הי' מאתה מכתב ויש לי עגמ"נ מזה. יתן השי"ת שיהי' בחנם,

⁶⁰ שם ח"ה עמ' קפח.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

ויעזור השי"ת להתראות אתה בקרב שתבוא לביתינו שלום וצלחה. את
מכתבך אליי שלחתי שבוע העברה.

בדבר שאלתך אודות עסק אם כי אינני חושב בשו"א שתהיי קביעתך ח"ו
בחוו"ל, ותקוותי חזקה להשי"ת שתוכל לבוא אי"ה לביתינו שלום, אמנם
בין כה כאשר כבד אליך לישב בלי עסק, אם אתה יודע בהאיש ממאסקווע
שהוא נאמן רוח ויודע היטיב בהעסק נכון לפ"ד שתעשה זאת. .

ויעזור השי"ת שיהיי באפשר לסלק לו כל הסך הנ"ל ולגמור בעזרתו ית'
עם כל הבע"ח ושתוכל לבוא בקרב לביתינו שלום, ובקשתי להודיעיני
משלומך ומכל הנעשה אתך לטוב.

בדבר אכילת בשר כתבתי לך במכתב הקודם שא"א לאכול כ"א
משחיתת השו"ב ר"מ ליפשיץ ולזאת צריך אתה לאכל רק אצל זה שלוקח
בשר מהבושירא של ליפשיץ, והיא החנות של בשר של אשכנזים (דייטשין).

ותקבל החוה"ש והברכה מאדה"ש כאוות נפשך ואחיד דו"ש מלונ"ח
תכה"י.

שלום דובער⁶¹

* * *

⁶¹שם עמ' קח-ט.

פרק ששי

השתדלותו עבור "תומכי תמימים"

על עזרתו והשתדלותו עבור תומכי תמימים מוצאים אנו ע"ז כמה
מכתבים מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ובנו כ"ק אדמו"ר הרי"צ:

במכתב מ"אור יום ה' כ"ה מנ"א תרס"ב לפ"ק

להר" שמואל מיכל טריינין

... אחי הרמ"מ ש"י נסע תמול למאהליב לקבל השיינען [תעודת רשיון
להיות מלמד **המו"ל**] ולבקש את הדירעקטאר שיכתוב להפריסטי [ראש
המשטרה **המו"ל**] שהאוציטי דליובאי לא יהי המשגיחים ע"ז. ויתן השי"ת
שיפעול לטוב.

... מהטע"ג שקבלתי מאחי ש"י נראה שת"ל פעל לטוב. בפרטיות עוד לא
נודע לי⁶².

ובמכתב אחר: "בדבר המלמדים דתו"ת . . . כוונתי בנסיעת אחי ש"י הוא
לבקש מהדירעקטאר שהאוציטעלעס דליובאי לא יהיו משגיחים ע"ז, ואם
כי בהיותם אז במאה' הבטיח להם ע"ז, מ"מ לא למותר הוא לבקש עוה"פ
בעת הקבלה ושיכתוב כן להפריסטי. והשי"ת ישמרנו מהם ומהמונס. ויתן
השי"ת שילך הענין בהצלחה ברו"ג"⁶³.

וביום א' ר"ח מנ"א תרס"ב כותב להר"י ישעי ברלין

"הדירעקטאר דמאהליב קיבל את אחי ש"י ת"ל בספ"י והבטיח לו
שהואצלי דמחנינו לא יהי להם שום השגחה ע"ז"⁶⁴.

⁶² אג"ק כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"ג עמי שנו.

⁶³ שם עמי שנו.

⁶⁴ שם עמי שנח.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

וב'אור יום ה' ב' אלול תרס"ב לפ"ק

להר' מנחם מאנש מאנעסזאן

אחי הרמ"מ שי' הי' שבוע העברה במאהליב לקבל השיינען וקיבל אותו בספ"י, והבטיח לו שהאוציטלי דמתנינו לא יהיו משגיחים ע"ז, ובקש להשגיח על הנקיות.

סיפר לו אשר ביום שלפני היום שהי' אחי שי' אצלו, היו אצלו אנשים מהאמלי' ובקשו רשיון על חדר מתוקן שלהם, ואמרו לו בפירוש שזה לעומת תו"ת, באשר בתו"ת אינו מניחים שום דבר זר, והמה ייסדו חדר הנ"ל שילמדו שם הידיעות חיצוניות וגם תלמוד. ונתן להם רשיון והזהירם שישמרו את החוקים היינו חוקי החדר לפי הזאקאן. ויש לחשוב אשר עפ"ע ילכו משם פאשקעוילין אל הבחורים בדברי המשכה כו'. ויעזור השי"ת שלא יפעלו עליהם מאומה.

בד"כ החברה עוסקים הרבה. זה לא מכבר (אחי שי' לא הבין מאתו באיזה זמן בבירור) הודיע לו הזאנד' פאלקא' (מאורשא או ממאהלי' בכתב וכן השיב לו בכתב) שאני מקהיל קהילות ודורש ברבים ועושה אגיטאציות, והשיב לו אשר במשך הי"ח שנים שוהא בפלכינו לא שמע עלי שום דבר ח"ו, ואדרבה מהרבה שמע עלי טוב ת"ל, וממה נתחדש עתה ענינים מס' אין זה מאיש מוסמך ואין לקבל דברים כאלו בלתי מוסמך. אחי שי' ביאר לו ענין החסידות שהוא לבאר ענין האחדות וכדומה וכמה מצות כמו תפילין וכו' ואיך שצריכים לחדול מתאוות העולם כו', וא"ל שזה מותר לדרוש. והשי"ת ישמרינו מהם כו"י.⁶⁵

* * *

⁶⁵ שם עמי שנח-ט.

פרק שביעי

בפטירת אמו הרבנית

רבקה ע"ה

מספר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ על פטירת הרבנית רבקה ע"ה: "בקשני לשלוח על האוהל, לעורר רחמים שאהיי בריאה, ושאחי עד שאבא שיי והאמא יבואו בריאים מחוץ-לארץ, וגנחה בגינוח רב מאד.

חוץ מזה שהוא בן, אני מתגעגעת מאוד לראותו בעזרת ה'. עם מענדל שיי גם לא התראיתי זמן רב, מסתמא כך רוצה השי"ת.

הלכתי לשלוח על האוהל ולהתפלל, ובאתי אלי חזרה בשעה חצי השתי עשרה, והיא שכבה וגמרה התפלה, ושאלה אותי אם שלחתי על האוהל.

בערב נתקבלו ב' מכתבים, אחד מכ"ק אדמו"ר הרה"ק שליט"א, והאחר מדודי ר' מנחם מענדל, וב' המכתבים הנחתי תחת הכר ולא קראה אותם משך איזה שעות. אח"כ לקחה מכתב דודי רמ"מ שיי והתחלה לקרות ולא יכלה, וביקשה את דודתי דבורה לאה לקרותו לפני, ואת מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א הניחה סתום⁶⁶.

* * *

⁶⁶דברי ימי הרבנית רבקה עמי עג.

פרק שמיני

כ"ק אדמו"ר ור' מ"מ

בהיות כ"ק אדמו"ר בווישי צרפת בת"ש הבריק לו כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מברק מבי מנחם-אב, בו פונה בבקשה לכ"ק אדמו"ר שיואיל לסייע לאח כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב הר' מ"מ, ששהה באי קורסיקה תחת ממשלת צרפת:

6 אוגוסט 1940

שניאורסאהן, ווישי צרפת

הדוד מענדל זקוק לעזרה, באם באפשרותך אבקש לשלוח לו. כתובתו מירוסאגליה קורס. הבריק מצב בריאותיך ואם לקחת אתך ספרים וכת"י.

שניאורסאהן⁶⁷

סיפר כ"ק אדמו"ר בסעודת אחרון של פסח ה'תשכ"ח: "בקשר ל"ביכל" של שמות, הנה בנדודי ("ווען איך בין געווען פארשיקט") נפגשתי עם יהודי שהי נושא ונותן עם הדוד מענדל, והוא הותיר לו מספר "ביכלעך" שאלתיו אם הוא נזקק להם? והוא השיב לי כי אדרבה, הוא מעוניין למוסרם.

בין ה"ביכלעך" הי גם ה"ביכל" ע"ס שמות, וכשבאתי הנה והראתיו לכ"ק מו"ח אדמו"ר – אמר שזהו מאדמו"ר מהר"ש⁶⁸.

מסופר כי ידוע שבשל מצב בריאותו של כ"ק אדמו"ר מהר"ש שהי קשה מאד הורו הרופאים לכ"ק אדמו"ר מהר"ש לעסוק בהתעמלות ובמלאכת יד.

בין הדברים הנפלאים שיצאו מתחת ידיו "והם מעשה אומן להפליא" היו: שולחנות עשויים מחתיכות קטנות של עץ ואבן "מאזאאיק" וכיוצא בזה. אחד מהם נותר בידי בנו הרב מנחם מענדל שהתגורר תקופה ארוכה

⁶⁷אג"ק חייב עמי קו "ימי מלך" ח"א עמ' 518.

⁶⁸המלך במסיבו ח"א עמ' ריג.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

בפאריז. עם השואה האיומה שהגיעה גם לפאריז נשבה גם השלחן – וביקור זה של כ"ק אדמו"ר בקיץ תשי"ז לפגוש את אמו הרבנית חנה ע"ה נוצל איפוא לפדייתו מן השבי והשבתו אל מקומו האמיתי ב'בית הרב'. את אותו מאורע תיאר ר' יעקב ליפסקר ברבות השנים⁶⁹.

ועיין עוד לקמן בפרק "פטירתו".

* * *

⁶⁹ ימי מלך ח"ג עמ' 974.

פרק תשיעי

פטירתו

בגלל מצבו הכללי נאלץ לעזוב את רוסיא, ועבר להתגורר בפאריז שבצרפת. מאוחר יותר עבר להתגורר באי קורסיקה השייך לצרפת, שם נפטר בשנת תשי"ב ושם נטמן.

במדינה זו קיים חוק שכל הקבר עתיד להיחרש לאחר עשרים שנה מהקמתו. כך היה צפוי להיות עם קברו של הר"ר מענדל ע"ה. בשנת תשט"ו הורה כ"ק אדמו"ר להרה"ח ר' בנימין אלי' גאראדעצקי ע"ה להעלות את גופתו של ר' מענדל ע"ה מאי קורסיקה שבצרפת לארה"ק, וכך כותב אליו⁷⁰:

ב"ה, ט' טבת, תשט"ו.

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מוהרבא"ג שי'

שלום וברכה!

בהנוגע לדודי זקני – אחי אדמו"ר מהורש"ב הרמ"מ ע"ה, הנה זמן מדויק דפטירתו אינני יודע אבל הי' זה בעיר באסטיא שהיא עיר הראשה דהאי קארסיקא, ובהזמן שהיו הנצים ימ"ש שולטים בצרפת, ומונח בבית עלמין דשם, ושמו הרשמי הי' מענדל שניאורסאהן, ובטח יש משרדים כגון זו בפאריז, שע"פ הידיעות הנ"ל יוכלו למצוא המקום המדויק.

בברכת הצלחה בעבודת בקדש – המחכה לבשו"ט.

הרב"א גאראדעצקי מילא את ההוראה, ושלח את הארון באנייה שעשתה את דרכה לחיפה. במקביל קיבל הר"ר אפריים וואלף ע"ה הוראה לצלם את הגופה לפני שיורידוה לקבורה ולשלוח את התצלום אל הרבי.

⁷⁰אג"ק כ"ק אדמו"ר ח"י ע' ריד.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

האנייה הגיעה לנמל חיפה בלילה קר וגשום של חורף תשט"ז, ובשעה לילה מאורחת נערכה הקבורה בבית העלמין העתיק שבצפת. בתנאים האמורים ששררו, לא הצליח הר"א וואלף למצוא צלם שיואיל לבוא באישון לילה ולבצע את הצילום המבוקש. ואולם, הר"ר אפרים ע"ה עצמו בדק את מצב הגופה והבחין שהגוף נותר שלם למרות שחלפו כחמש עשרה שנים מאז פטירתו של ר' מענדל ע"ה!

זמן קצר לאחר מכן, נסע הר"א וואלף לחצרות קודשינו ובכניסתו ליחידות' ביקש הרבי לשמוע את הפרטים על קבורתו ומצב גופתו של הר"ר מנחם מענדל ע"ה.

המשכו של הסיפור בשנת תשל"ט. זמן קצר לאחר שהר"ר לוי ביסטריצקי ע"ה, התמנה לרב ומד"א של קרית חב"ד בצפת עיה"ק, בקשו שניים מזקני חסידי חב"ד בארה"ק להתדבר עמו בענין סודי ביותר.

כאשר נפגשו, סיפרו, שכיום שנתמנה רב חב"די בעיר צפת, יוכלים הם לגלות סוד ששמרו במשך שנים רבות; הרה"ח ר' מענדל שניאורסאהן ע"ה, אחיו של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, טמון בבית עלמין הישן בצפת, והזיהרו אותו שעפ"י הוראת רבינו חייבים לשמור את הדבר בחשאיות.

לאחר שירדו לבית העלמין והצביעו על המקום סיפרו את השתלשלות הדברים; על פטירתו בשנת תש"ב בצרפת, על חוק חרישת הקברים ועל העברת הגופה בשנת שתט"ז לצפת עיה"ק.

אך היות ובתו של הרמ"מ ז"ל היתה גרה במדינת צרפת ולא ניהלה אורח חיים דתי, והיה ידוע שהיא תתנגד להעבירו לארה"ק, בוצעה ההעברה בסודיות ובחשאיות מוחלטת. בכדי למנוע כל חשש שמא הבת תרגיש במשהו, החוזרה המצבה למקומה הקודם, וגם ניתנה הוראה שבצפת יקבר ללא מצבה באופן שלא ירגישו כלל שהוא קבור שם. במקום קבורתו בסמוך לקרקה היה בטון, ומי שהגיע למקום היה מוצא באמצע בית העלמין כעין מדרכה.

המצב הקיים הפריע לרב ביסטריצקי והוא כתב לכ"ק אדמו"ר ופירט את שנאמר לו ע"י זקני החסידים הנ"ל והמצב הקיים כיום. ושאל:

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעצקי

א. האם להשאיר את המצב הקיים ללא מצבה או המצב כבר השתנה וממילא לעשות מצבה.

ב. באם המענה יהיה לעשות מצבה, איזה תואר לכתוב על המצבה.

כבר באותו היום התקבל מענה מהרבי :

על השאלה האם להשאיר המצב כמו שהוא ענה : " **ה"ז היפך פס"ד השו"ע**". והוסיף לעשות מצבה בהקדם.

התואר – " **ככתוב בהקריאה והקדושה (?) ובשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר**".

לאחר קבלת התשובה, עברו על כל החוברות של "הקריאה והקדושה" ולא נמצא אודות הרה"ח ר' מנחם מענדל שניאורסאהן ז"ל מאומה. אך באחת השיחות של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע נמצא התואר המבוקש.

מובן ופשוט שתיכף ומיד הוזמנה מצבה, ולאחר שנבנתה שאל הרב ביסטריצקי את הרבי האם לערוך מעמד של גילוי מצבה כפי הנהוג, או לערוך ללא פרסום. המענה שהתקבל היה לעשות מעמד של גילוי מצבה. לשם כך הלכו אנ"ש ביחד לבית העלמין. הרב ביסטריצקי דאג שהמעמד יונצח. והיות שעמד לנסוע לבית חיינו הוא נטל עמו את התמונות עם דו"ח מפורט. בדו"ח נכתב בין השאר שעלות המצבה תושלם ע"י אנ"ש דעיה"ק צפת. והכניס את הדו"ח למזכירות.

כבר באותו היום ערב שבת קודש, קיבל טלפון עם קריאה דחופה מהרב חמ"א חדקוב ע"ה. הרב חדקוב סיפר שהרבי הביע את רצונו לשלם עבור המצבה, והוסיף שהרבי ביקש ליצור קשר מיד, עוד לפני כניסת השבת בצפת, ולהודיע על כך שאין צורך לאסוף כסף מהאברכים. ביום ראשון קרא הרב חדקוב ע"ה פעם נוספת להרב ביסטריצקי והראה לו המחאה אישית של הרבי ע"ס חמש מאות דולר לפקודת המל"ח. הרב חדקוב הסביר, שהרבי לא כתב את המחאה על שמו (של הרב ביסטריצקי) בעצמו בידעו שלא ישתמש עם המחאה אלא ישמור אותה לעצמו ואת עלות המצבה ישלם מכיסו, לכן כתב את המחאה ע"ש במל"ח וביקש להראות לו את המחאה ולהחליפו בכסף מזומן.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

לאחר פטירת בתו של הר"ר מנחם מענדל ז"ל – נטמנה אף היא בבית
העלמין החדש בעיה"ק צפת ת"ר⁷¹.

וזה נוסח המצבה :

פ"נ

הרב החסיד

ר' מנחם מענדל

בן כ"ק אדמו"ר מהר"ש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

מליובאוויטש

* * *

⁷¹תשורה מחתונת הר' יוסף יצחק וחנה ביסטריצקי.

פרק עשירי

צאצאיו

בזווי"ש – בנו : ישראל דובער. בנותיו : מרת מוסיא נפטרה בנעורי'. מרת חנה (עוזרמאן).

בזווג ג' – בנו : בנימין נפטר עודנו נער. בתו : מרת מענדעלה (עדמה)⁷².

בנו ישראל דובער

על בנו של ר' מ"מ ישראל דובער מצאנו כמה איזכורים :

במכתב אור ליום ב' חיי אדר פר"ת לפ"ק (ראסטוב) כותב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ למשה ארי' ליב גינצזבורג : "מאחינו הרמ"מ יחי' קבלתי מכתב בתחילת החורף ע"י נוסע, ות"ל שלום לו ולכב"ב יחיו בנסיעתו הי' ג' חודשים ומחצה ובא ת"ל שלום לביתו ומצא כולם ב"ה בחו"ש. כפי הנראה יש לו פרנסה ת"ל, וכותב שבדעתו לנסוע על איזה חודשים לניצצא. בנו **ישראל דובער** יחי' בפה"⁷³.

בהגהות כ"ק אדמו"ר על הסידור עמ' לב מעתיק כ"ק אדמו"ר (כנראה מרשימת א' החסידים) : "בקיץ תרע"ז בסלאוויאנסק בעת הבר מצוה של ישראל דובער בהרמ"מ שמעתי מפורש מפי כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע שאמר להרמ"מ שיברך ברכת ההפטרה בלי שם ומלכות".

⁷² ספר התולדות כ"ק אדמו"ר מהר"ש – תשי"ז עמ' 22.

⁷³ אג"ק הנ"ל עמ' תתקב.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעצקי

וכן בזכרונותיו של ר' ישראל דז'קאבסאהן כותב: "ביום ועש"ק יו"ד שבט (תרע"ד) בוקר נפטרה הרבנית הזקנה הצדקנית מרת רבקה זצ"ל, אשת כ"ק אדמו"ר מהר"ש נבג"מ. כ"ק אדמו"ר הרש"ב הי' אז במענטען (צרפת).

דרו אז עמה בביתה אחותה מרת גיטל, ש"ב מר זלמן פראדקין ע"ה ונכדה **ישראל דוב** (היתום שגדלתו, בן בנה הר"ר מנחם מענדל ז"ל, מאשתו הראשונה ? שנפטרה בליובאוויטש).

לנכדה הילד ישראל דוב הנ"ל (הי' אז כבן ח' או ט' שנים) אמרה ביום ו' בבוקר: בקש רחמים עבורי, דו דארפסט מיר נאך האבן⁷⁴.

בעיתון האח שיצא בשנת תרע"ד מופיע שם שמו של הילד ישראל דובער בן הרה"ח רמ"מ.

מודעות.		
<p>(א) כל ילד המתנדב בכל שבוע יותר משני ק"ב, נדפים אי"ה את סך נדבתו בסוף כל חצי שנה. (ב) כל ילד אשר במשך הימים הבאים עלינו לטובה תמלאנה לו שלש עשרה שנה, מתבקש להודיע או שמו ואת יום הבר מצוה שלו בדיוק ונדפים אי"ה ברכה לשמו, ואם ינרב נרבה כפי השנת ידו נדפי אי"ה את סכום הנדבה.</p>		
מעות חנוכה	נדבות אחים	הילדים התמימים הלומדים פה.
הילדה חנה שניאורסאהן תחי' 75 ק'	מרדכי זעמילמאן מבלטא 18	
מוסיא 50	מרדכי נור ארי' מקרעמענצונ יחי' 30	
שוינדל 25	ניסן יפה מיעקאטעריןאסלאוו 25	
הילד ישראל דובער יחי' 25	חיים יוסף ראזענבלום 25	
ברוך באקשטיין ממוסקבה 30	אשר ליעסוק ממוסקבה 20	
הילדה ח' שרה 30	צבי הירש לעווינזאהן מדווינסק 20	
דוואסיא נישל לעסוק 20	דובער נאוויק מאזשאץ 15	
הילד יהושע ארי' ליב 20	יצחק שפירא מדווינסק 15	
אברהם זעמילמאן מבלטא 18	שמואל באקשטיין ממוסקבה 15	

בתו חנה

איזכור בנוגע לבתו של ר' מ"מ, מרת חנה, מוצאים אנו במכתב ממוצש"ק ב' שבט תרע"ב לפ"ק ממענטען בו כותב כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לאמו הרבנית וז"ל:

⁷⁴ זכרון לבני ישראל עמ' מג.

תשורה מחתונת שני'ז ושרה לובעצקי

אה' אמי מורתי יקירתי תי' וואס דוא שרייבשט וועגן בת אחי ונכדיך חנה (בת הרמ"מ כדלקמן) תי' זאל מיט אונז קומען ללויבאוויטש . . . מענדל יחי' וועט דא איי'ה זיין ויא ער שרייבט וועלן מיר איי'ה ריידן וועגן דעם. גיויס וועסטו עם שרייבן וועגן דעם, אייב ער וועט דאס וועלן וועט פון אונזער זייט ניט זיין קיין מניעה איי'ה. והשי"ת יעזור לך אה' אמי מורתי יקירתי תי' דוא זאל האבן נחת פון אללע קינדער און אייניקלעך און אור אייניקלעך בכל פרט ברוי'ג⁷⁵.

וכן במכתב נוסף אותו כותב כ"ק אדמו"ר מהורי"צ ביום ט' אד"ש התרס"ה לר' מ"מ שגר אז בפאריז: בתו היקרה חנה תי בחו"ש, והנני רואה אותה בכ"י כי מצחקת (שפילט) יחדה עם בנותי תי'. בנו שי' בחו"ש. כל משפחתינו הנמצאים פה ת"ל בחו"ש.

סיפר הרמ"מ כי למרות שבגנזי הכתבים בבית רבוה"ק מצויים מאמרי רבינו הזקן מתקופת שלושים שנה (ומאמרי כל שנה הם בדוגמת ה"תורה אור") אך בכל זאת מרובים יותר הם הכתבים מאדמוה"א. ואמר הרה"ח הרד"ז מיקטרינוסלאוו כי לעיקר גילוי אור החסידות זכינו מאדמו"ר האמצעי, היות ורבינו הזקן רק פתח הצינור דק, ואילו ההעמקה וההרחבה נעשתה בידי בנו – רבינו האמצעי.

עוד סיפר הרמ"מ כי אדמוה"א חיבר שו"ע על כל הדי' טורים, וכן כתב פירוש רחב על שו"ע רבנו בדגמת ה"תורת חיים" על התו"א, אך אנ"ש היו חוטפים כתבים אלו, מי עמוד ומי חצי עמוד, כך שלא נותר באופן הראוי להדפסה⁷⁶.

⁷⁵ אג"ק כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב ח"ב ע' תרג.

⁷⁶ "שער מעשה" בספר "מגדל עוז" – אות ע"ט פ'.

תשורה מחתונת שני"ז ושרה לובעזקי

הסכמה מהרה"ח וכו' רמ"מ ואחיו ר' שניאור זלמן אהרן (הרז"א) על
הספר "פלח הרימון" חלק א' להרה"ח וכו' ר' הלל מפאריטש ההסכמה היא
כנראה מתחילת חורף תרמ"ו.

-X-

הסכמות

כשיודפס ברשיון הצענוור בליג אקבל ספר פלח הרימון חלק א' נכון מאוד לתמוך בידו תרב
השגון שחי' וזכות זקנו הרה"ח המפורסם דל יעורר חסדי השיות למטיבים לודעו:
קאפוסט. יא סיחיון תרמ"ו.

ש. זלמן.

בליג אקבל סי' פלח הרימון ח"א כשיודפס אייה ברשיון הצענוור כדקי הקיריה:
נאם יצחק דובער בן ארסיד גיע | סליארי. | שניאור זלמן אהרן בן ארסיד גיע } סליובאוויטש.
לוי יצחק הון ארסיד גיע | מנתם מענדל בן ארסיד גיע }

נדע לכל טול מעלה ומדריעה הרב הספר המפורסם פלח הרימון
נדק ימי' קק"ח ב' דלל גיע מפאריטש. אשר
חיבב יסרה טודעה לו מלק' אלוטרי' גיע ז"ע. וכל אשר קיבל
ושמח מרטי רביט הגדול וקדוש גיע רשם ומנח נחנח למח' וכרב
חמטו וילאח הדיארט העניק וטרויב נאס' ביטור כיד סי'
סאנה' כח הטהור גדו הרב מי' פיעחם גי' להיול
העלמות חמה להגיל הכתבים לבי'ד ברשיון המפורסם. פ"ל
מראי' להזיק כיד נטן יפה ולברי' לוי יצחק כיד.

ג"א אקבל ימי' ספרו של הרב"ל ה"ה ז"ל מלאח מטי'ד'
וכלבר ככל המקשה קגלו אח הדגו בחיבה יקירה סי' שוק
כמה רשוי סוף לאנשי עירט להיה זרזים למד לטעין וזכר
הדק יעמד להם למטל המלות לננס למוטה:
באברויסק ג' סלי' תרום.

שמרי' נח.
ונאחי' מלי' יום ד' סי' מרשון תרום ורימפעסט:
נאם מרדכי באאסיד הרבי'ס גיע שניאור סאן.

